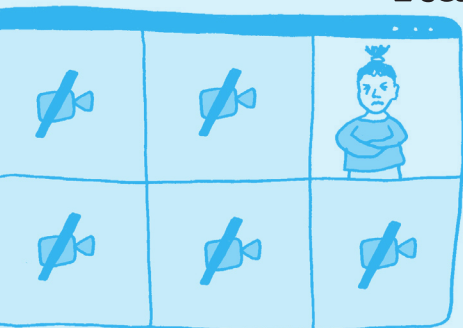

Priručnik za umreženo kazalište

Kazalištarimo online!

Priručnik za umreženo kazalište

Kazalištarimo online!

Priručnik za umreženo kazalište

Kazalištarimo online!

Autorice priručnika: Žiga Auer, Jana Burger, Jaka Andrej Vojevec, Nežka Struc, Barbara Polajnar, Elly Jarvis, Sofia Casarrubia, Josipa Lulić, Bárbara Santos, Katherine Gray, Andrea Damjanić Firšt

Urednice: Barbara Polajnar, Nežka Struc

Dizajnerica: Ena Jurov

Ljubljana, **Kulturno umetniško društvo KUD Transformator**

Zagreb, **Centar za kazalište potlačenih POKAZ**

Berlin, **KURINGA**

Rujan 2022

Mrežni priručnik

ISBN

Sadržaj

UVOD 7

KUD TRANSFORMATOR	11
KURINGA	12
Centar za kazalište potlačenih POKAZ	13

TERMINOLOGIJA 15

Kazalište potlačenih	17
Opresija – središnji koncept Kazališta potlačenih	18
Feminističko kazalište potlačenih	18
Dramska pedagogija	19

STUDIJE SLUČAJA 21

KUD TRANSFORMATOR	23
Webbing Theatre Lab	23
KATIS (Program stručnog usavršavanja nastavnika uz potporu Ministarstva obrazovanja): Kazalište na mreži	26
POKAZ	30
Žirafe	30
KURINGA	32
Međunarodna mreža Ma(g)dalena	32
KURINGA, POKAZ, KUD TRANSFORMATOR	41
Webbing Theatre Festival	41

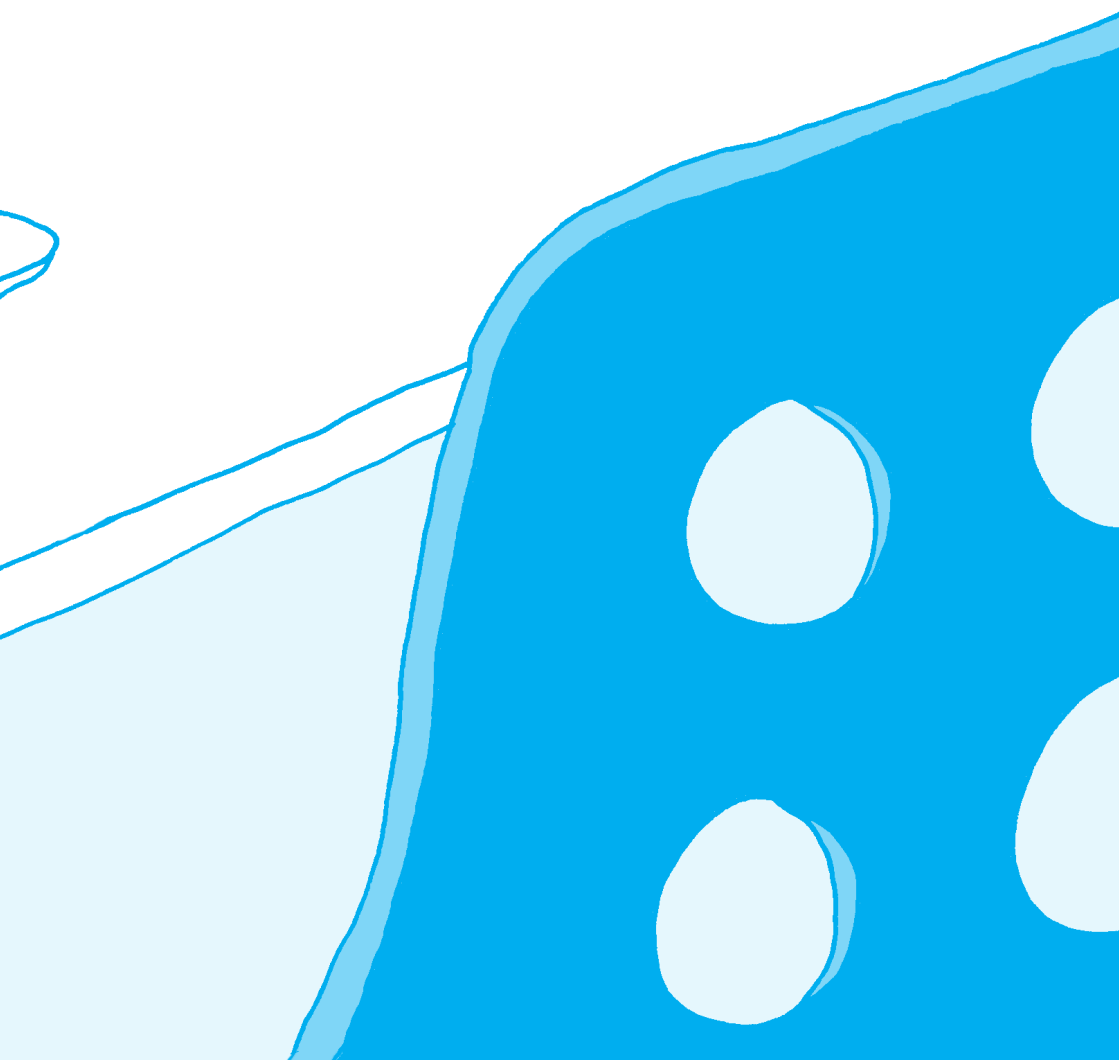
KAZALIŠTE NA MREŽI 45

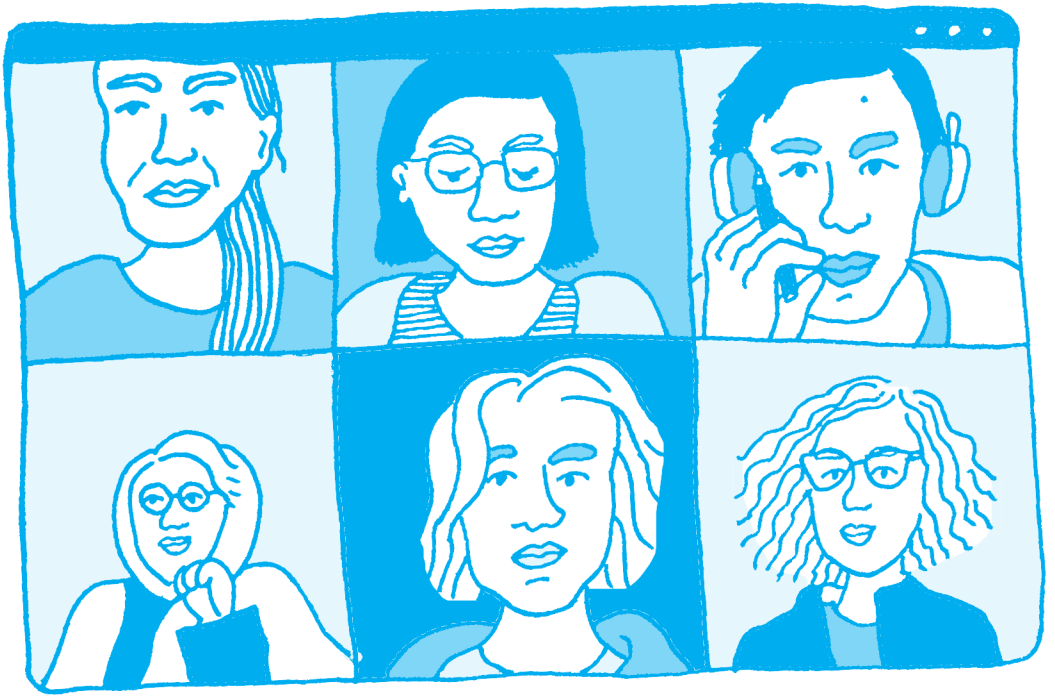
Osnovni principi	47
Igre imena i zagrijavanje	49
Izgradnja grupe	53
Senzorne igre i demehanizacija	56
Stvaranje sadržaja	63
Kazalište slika	68
Novinsko kazalište ili kazalište medija	74
Estetika potlačenih	78

POGLED U BUDUĆNOST 83

UVOD

Dragi čitatelju, omladinska radnice, pedagože, mentorice, facilitatoru, praktičarko kazališta potlačenih.

U rukama imate priručnik pod nazivom "Umreženo kazalište", u kojem se nalaze vježbe, igre i tehnike iz arsenala Kazališta potlačenih i dramske pedagogije koje vam mogu pomoći u vašem online radu s ciljanim skupinama.

Pandemija novoga virusa korone snažno je utjecala na svačije živote. Kazalište i aktivizam, koji se temelje na osobnom kontaktu, zajednici i solidarnosti, grupnom radu i suradnji, našli su se među najpogođenijim područjima. Suočeni s ovom situacijom zapitali smo se: "Kako dalje?" Odgovor je, naravno, bio: radimo online! Ipak, ispostavilo se da tehnike koje su tisućama godina evoluirale kroz kontakt uživo nije tako lako digitalizirati jednostavno time što ćemo ih "izvesti" pred web kamere. Bilo je potrebno dublje promišljanje i eksperimentalni, laboratorijski pristup, kao i razmjena mišljenja, pristupa, iskustava i dobre prakse.

Primjerice, već u studenom 2020. godine pokrenuli smo svoj prvi online pilot trening Kazališta potlačenih u Sloveniji, pod nazivom Škola kazališta potlačenih, u organizaciji Pekarne Magdalenske mreže Maribor, koji su vodili Barbara Polajnar i Jaka A. Vojevec. Naša ciljna skupina bili su omladinski radnici i mladi. Tražili smo nove načine da apliciramo kazalište na mrežu: od uvodnih vježbi i igara povjerenja do istraživanja različitih kazališnih vještina (improvizacije, dramaturgije..) i tehnika Kazališta potlačenih (Kazalište slika, Novinsko kazalište, Forum kazalište, Estetika potlačenih itd). U suprotnosti s našim očekivanjima, sudionice su uživale u provođenju kreativnog vremena jedne s drugima i nisu se žalile na našu online metodologiju i činjenicu da su fizički bile odvojene u svoje domove, ispred kompjuterskih ekrana. Osjećale su se povezanim s drugim sudionicima, iako samo na mreži, i izrazile su želju da se sastanu i uživo kad to ponovno postane moguće. To je bio tek jedan od razloga za pokretanje međunarodnog projekta Webbing Theatre, koji povezuje tri partnerske organizacije: KUD Transformator (Ljubljana, Slovenija), KURINGA (Berlin, Njemačka) i POKAZ (Zagreb, Hrvatska).

Glavni cilj projekta Webbing Theatre bio je izgraditi raznoliku međunarodnu zajednicu aktivista i kazalištaraca koja koristi tehnike Kazališta potlačenih u radu s mladima, kako bi mladi dobili kompetencije za kritičko razmišljanje, proaktivno građanstvo, kreativno izražavanje i društveni angažman kroz sudjelovanje u online aktivnostima (radionicama, festivalima, predstavama). Zajedno smo promišljali i razvijali nove metode i oblike umjetničkog izražavanja koji su omogućili plodonosno i relevantno funkcioniranje u nepovoljnim epidemijskim okolnostima.

Sadržaj priručnika sastoji se od objašnjenja osnovne terminologije, primjera dobre prakse svake od partnerskih organizacija i konkretnih kazališnih vježbi, igara i tehnika prilagođenih online radu.

Priručnik je dostupan na četiri jezika: engleskom, njemačkom, slovenskom i hrvatskom.

Dok čitate priručnik, želimo vam puno inspiracije u vašem radu i u nadi da ćete ove vježbe iskoristiti u vašoj praksi, za koju želimo i nadamo se da će se što prije prenijeti s interneta natrag u fizički kontakt između pojedinaca u zajednicama.

KUD TRANSFORMATOR

Kazališno-aktivistička skupina svoje djelovanje veže za Kazalište potlačenih, kazalište za društvene promjene. KUD Transformator (skraćeno od Kulturno-umjetničko društvo Transformator) osnovan je u studenom 2010. godine nakon 17-dnevnog intenzivnog usavršavanja u tehnikama Kazališta potlačenih (listopad – studeni 2010.) koje je vodila mentorica i trenerica Birgit Fritz iz Beča. Radionice su provedene u okviru projekta Global Sofa. Od 2010. godine kazališno-aktivistička skupina Transformator ne proizvodi sofisticiranu umjetnost s profesionalno obučanim umjetnicima, već pristupa običnim ljudima. Njezini članovi crpe svoju kreativnu energiju iz gorućih društvenih pitanja koja predstavljaju publici (tzv. Spect-Actors, publici-glumcima) kako bi ih pokušali promisliti, preoblikovati i ponuditi konstruktivnu kritiku. S obzirom na raznolikost područja koja članstvo pokriva svojom stručnom izobrazbom, kombiniramo tehnike Kazališta potlačenih i koristimo ih prvenstveno kroz prizmu osobnog uključivanja.

Nakon što je dvije godine funkcioniralo kao neformalna kazališno-aktivistička skupina, Kulturno-umjetničko društvo Transformator službeno je osnovano u siječnju 2012. godine zbog potrebe proširenja i nadogradnje svoje kazališno-aktivističke misije, prvenstveno, ali ne isključivo u Kazalištu potlačenih, u kojem su članovi kazališno-aktivističke skupine prethodno bili obučeni (većina ih je završila treninge za trenere u tehnikama Kazališta potlačenih).

Glavni stupovi djelovanja KUD Transformatora jesu: kazališna produkcija, radionice i treninzi, izdavaštvo, Ne-festival Kazališta potlačenih, Magdalena Krivopete i međunarodna partnerstva.

KURINGA

Prostor za Kazalište potlačenih postoji od 2011. godine u Berlinu-Weddingu. Kazališni prostor u Grüntaler StraÙe 35 postao je mjesto kvalifikacijskih tečajeva u Kazalištu potlačenih, grupnih proba Forum kazališta u zajednici i javnih izvedbi, kao i drugih događanja vezanih uz kazalište i estetiku potlačenih. KURINGA ima sjedište u četvrti Wedding i istovremeno je dio nekoliko međunarodnih mreža, kao što su europska mreža TOgether, globalna feministička međunarodna mreža Ma(g)dalena i latinoamerička mreža ReLATO.

KURINGU su osnovali Bárbara Santos, Christoph Leucht i Till Baumann.

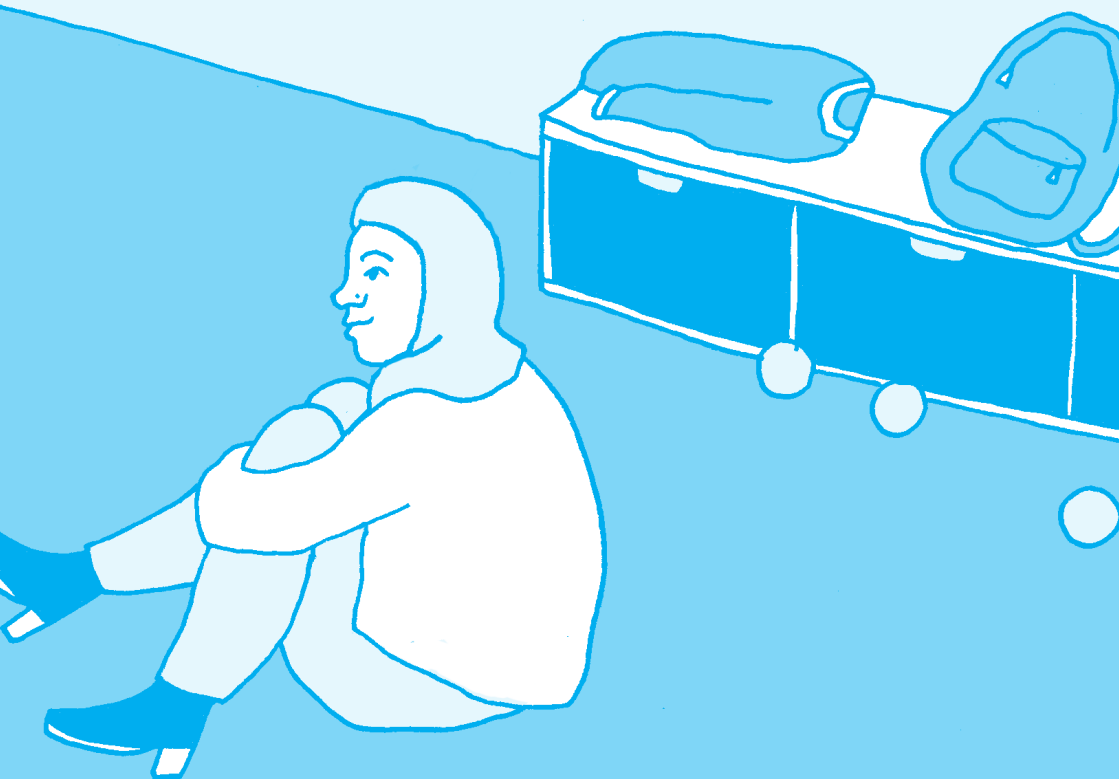
Centar za kazalište potlačenih POKAZ

Centar za kazalište potlačenih POKAZ je organizacija sa sjedištem u Zagrebu. Naše aktivnosti podijeljene su u tri glavna područja:

- 1.** Praksa Kazališta potlačenih u obrazovanju. Radimo izravno sa školskom djecom i vodimo obuku nastavnika. Naše aktivnosti dio su kurikuluma u različitim sveučilišnim programima Sveučilišta u Zagrebu (socijalni rad, pedagogija, Učiteljski fakultet), kao i dio Nacionalnog akcijskog plana borbe protiv nasilja u školama Ministarstva obrazovanja.
- 2.** Korištenje Kazališta potlačenih kao aktivističkog alata. Surađujemo s različitim organizacijama i inicijativama u podupiranju promjena u društvu odozdo. Aktivno istražujemo sjecište različitih osi opresije koje su prisutne u našim zajednicama, tražeći načine da koristimo kazalište potlačenih za njihovu analizu i stvaranje strategija za donošenje održivih i trajnih promjena na razinama pojedinaca i društva. Međutim, naš glavni fokus je na razini zajednice.
- 3.** Širenje i razvoj metodologija Kazališta potlačenih. Stalno tražimo mogućnosti da se kontinuirano educiramo u različitim područjima kazališnog i grupnog rada te da eksperimentiramo i razvijamo različite aspekte kazališta potlačenih. Neki od tih eksperimenata, u suradnji s različitim umjetnicima, rezultirali su novim metodologijama, kao što je Poezija potlačenih – istraživanje Estetike potlačenih Augusta Boala usmjerenog na kolektivno stvaranje poezije; Žirafe – korištenje kazališta potlačenih kao alata za stjecanje drugog jezika; i prilagodba metodologije, kao što je Rainbow of Desire, digitalnom okruženju.

TERMINOLOGIJA

Kazalište potlačenih¹

Kazalište potlačenih široko je korištena metoda, koja se koristi kako u kazališnom aktivizmu, tako i u pedagoške svrhe, ili kao alat za promicanje socijalne pravde, a može imati i terapijske učinke. Njeni počeci datiraju u 1960-te i pripisuju se brazilskom redatelju, piscu i političaru Augustu Boalu, iako su se različite tehnike kasnije proširile u gotovo stotinu zemalja širom svijeta. Među prvim tehnikama nalaze se Novinsko kazalište, Forum kazalište, Nevidljivo kazalište i Kazalište slika. Kasnije su razvijene nove tehnike, te su i one dodane repertoaru Kazališta potlačenih: Duga žudnje i Policajci u glavi, te Legislativno kazalište.

Kazalište potlačenih otvara prostor za razgovor o temama kojima se u javnom prostoru inače ne bavimo i daje glas ljudima koje inače ne čujemo. Na taj način TO demokratizira kazalište i vraća ga u ruke naroda – kao što je to bilo na početku, kada je kazalište predstavljalo otvoreni prostor za slobodnu razmjenu. Stoga i teme koje ono obrađuje dolaze od naroda. Kazalište potlačenih nudi alate za promišljanje pitanja i istražuje mogućnosti borbe protiv nejednakosti, diskriminacije, nepravde i drugih vrsta opresije koje nisu vidljive na prvi pogled. Temeljni koncept Kazališta potlačenih je moć; ova metoda istražuje, raspravlja i razotkriva odnose moći između tlačitelja i potlačenih – kada, kako i gdje tlačitelji zloupotrebljavaju svoju moć u svrhu iskorištavanja i ugnjetavanja Drugih, potlačenih koji moć ne posjeduju ili im je ona oduzeta. Imajući to na umu, Kazalište potlačenih također dekonstruira i ukida konvencionalne odnose moći među (aktivnim) glumcima i (pasivnim) gledateljima, jer stvara prostor za njihov dijalog, te im nudi novu poziciju aktivno uključених gledatelja-glumaca (spect-actors).

¹ KUD Transformator. *Theatre of the Oppressed*. KUD Transformator, [kudtransformator.com/portfolio-item/delavnice-in-izobrazevanja/#tab-id-2](https://www.kudtransformator.com/portfolio-item/delavnice-in-izobrazevanja/#tab-id-2), seen 3. 5. 2022.

Opresija – središnji koncept Kazališta potlačenih²

Naša razumijevanje opresije govori da je ona strukturirana i utemeljena u kontekstima društvene nepravde koji gaje neravnotežu moći i mogućnosti. Te nepravde i neravnoteže održavaju privilegije, okamenjuju društvene uvjete, naturaliziraju segregaciju i jačaju nejednakosti. Takva nepravda određuje tko ima pristup pravu izražavanja i znanja i po kojoj cijeni ili tko ima pristup prostorima moći i donošenju odluka, sredstvima proizvodnje, materijalnim, kulturnim i simboličkim dobrima, čak i pravdi i pravima ljudskih bića i članova određenog društva. Ona privatizira kolektivno proizvedena bogatstva i socijalizira probleme koji proizlaze iz te koncentracije.

Takva nepravda jamči prednosti odabranim skupinama koje su u jasnoj opoziciji s preprekama koje su nametnute potlačenima. Opresija se ne odnosi samo na iskorištavanje tih prednosti, već i na njihovo samo postojanje. Naše kazalište istražuje mehanizme ugnjetavanja i odnose između pojedinaca koji pripadaju i/ili predstavljaju društvene skupine.

Feminističko kazalište potlačenih³

Cilj Feminističkog kazališta potlačenih je identifikacija, estetsko istraživanje, umjetnička reprezentacija i kolektivna rasprava s ciljem prevladavanje situacija opresije. Imajući to na umu, potiče kritičko promatranje i zauzimanje stava o stvarnosti. Cilj su mu razvijanje svijesti i konkretne akcije.

Feminističko kazalište potlačenih (Teatro de las Oprimidas), onako kako ga sistematizira Bárbara Santos, sastoji se od specifičnog metodološkog pristupa i skupa originalnih vježbi, igara i tehnika temeljenih na umjetničkom istraživanju feminističke estetike. Nastalo je iz potrebe za razvojem kazališnih predstava u kojima žene više ne bi bile prikazane krivima za nasilje i ugnjetavanje s kojima se suočavaju, kao i za proširenje sudjelovanja umjetnica-aktivistica kao voditeljica i u procesima kazališnih produkcija i na foramskim sesijama. Razvijeno je kao feminističko viđenje metodologije "Kazališta potlačenih" koju je sistematizirao Augusto Boal.

² SANTOS, Bárbara. *Theatre of the Oppressed ROOTS & WINGS, a theory of praxis*. Los Angeles – USA, KURINGA in conjunction with UCLA Art & Global Health Center and UCLA Prison Education Program, 2019

³ SANTOS, Bárbara. *Teatro de las Oprimidas (Feminist Theatre of the Oppressed)*. Buenos Aires, Ediciones del Signo, 2020

Ako je Kazalište potlačenih predstavljalo revoluciju u načinu zamišljanja i izvedbe kazališta, njegovo feminističko viđenje – Teatro de las Oprimidas – postaje revolucija unutar revolucije, jer produbljuje, širi i problematizira njegovu metodologiju.

Feminističko kazalište potlačenih nastoji prevladati individualistički pristup u scenskoj reprezentaciji uključivanjem društvenih konteksta koji ograničavaju (i često sprečavaju) individualne izbore potlačenog subjekta. Kao estetski i politički radni proces, baca svjetlo na varijable koje toj situaciji pridonose, kako bi se otkrili konkretni mehanizmi ugnjetavanja koji podržavaju patrijarhalni sustav u pozadini. Kroz ovaj pristup, ugnjetavanje se predstavlja kao kolektivni problem koji uključuje različite skupine i društvene aktere. Stoga se na forumskim sesijama publika potiče da razmisli o složenosti predstavljenog problema i razmotri moguće kolektivne intervencije koje su im dostupne s njihovog društvenog položaja (društvena klasa, spol, rasa, struka itd.). Ova metodologija potiče umjetničku dimenziju kazališnih predstava i strukturni pristup kroz feminističku estetiku.

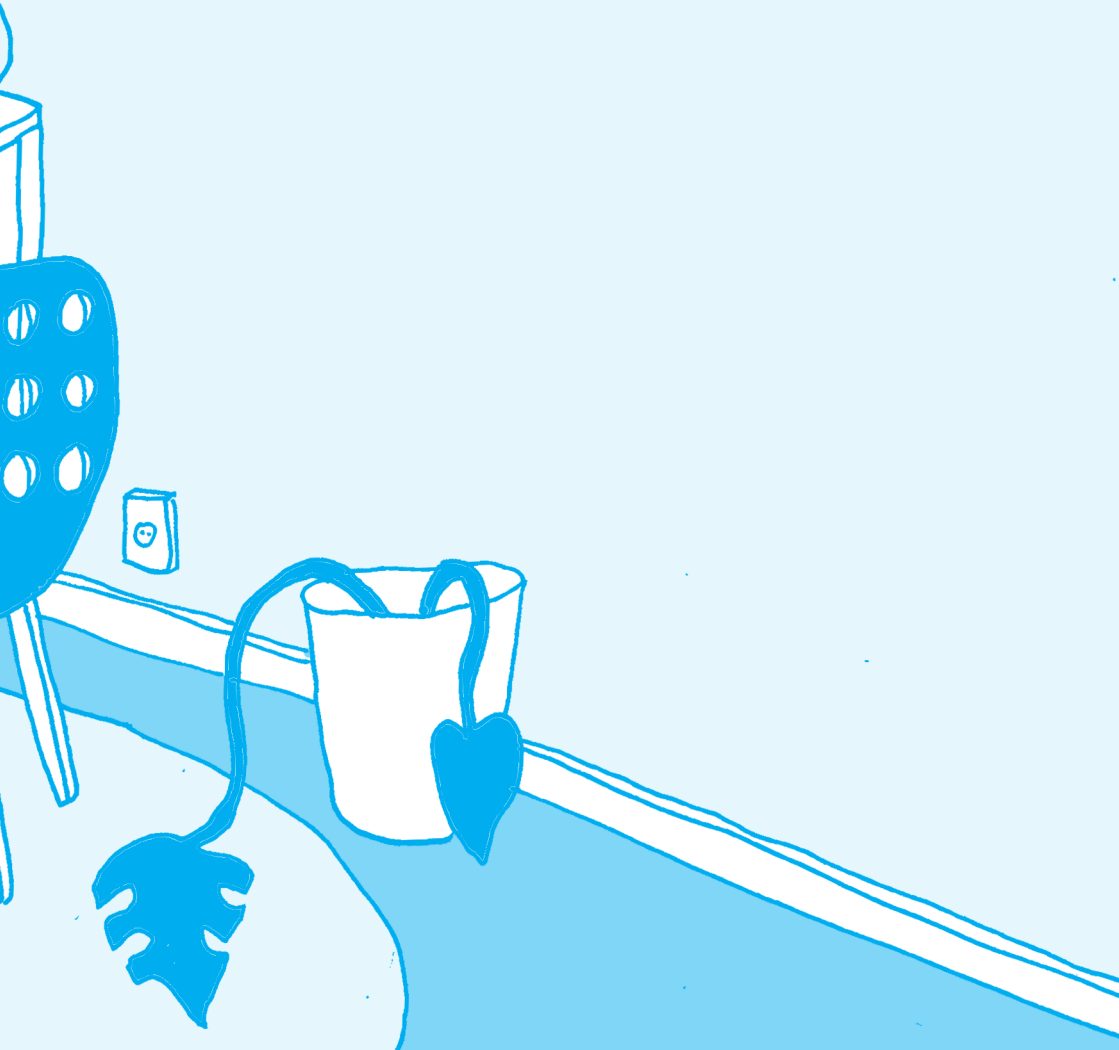
Dramska pedagogija

Dramska pedagogija⁴ uključuje tri aspekta integracije kazališnih elemenata u obrazovni proces: kazališnu pismenost (kulturno-umjetničko obrazovanje, obrazovanje gledatelja), kazališno stvaralaštvo (oblikovanje kazališnih izvedbi, javne predstave) i učenje kroz kazališne pristupe (kazalište kao sredstvo za postizanje obrazovnih ciljeva).

⁴ Takatuka. *Theatre Pedagogy*. Takatuka, [takatuka.net/gledaliska-pedagogika](https://www.takatuka.net/gledaliska-pedagogika), seen 3. 5. 2022.

STUDIJE SLUČAJA

KUD TRANSFORMATOR

Webbing Theatre Lab

U okviru ovog projekta organizacija KUD Transformator odlučio je provesti niz online sesija s iskusnim kazališnim/omladinskim radnicima i drugim zainteresiranim stranama. Te su sesije eksplicitno zamišljene kao laboratorij za istraživanje i isprobavanje mogućnosti i ograničenja provođenja kazališnih vježbi i aktivnosti u online okruženju.

Kada provodite radionicu ili trening s određenim ciljnim skupinama i vanjskim sudionicima, uglavnom se usredotočujete na sadržaj i na nesmetano odvijanje pedagoškog procesa, budući da po pravilu postoji određeni cilj koji treba postići – bilo da se polaznicima pruži prilika da nauče određeni set vještina i znanja, ili da se s njima stvori neka vrsta proizvoda: izvedba ili akcija. Stoga nema toliko vremena za eksperimentiranje i isprobavanje novih pristupa ili novih načina provođenja vježbi i aktivnosti.

Kad je nastupila pandemija, a mi bili prisiljeni premjestiti sve svoje aktivnosti u virtualno okruženje, izgubili smo tlo pod nogama. Kazalište je djelatnost koja po definiciji zahtijeva fizičku prisutnost svih uključenih, bilo na radionici, probi ili predstavi. Tako smo se, kada smo iznenada morali prevesti sav taj rad na mrežu, našli nepripremljeni, daleko izvan naše zone komfora. Kako smo počeli voditi kazališne radionice i treninge putem Zooma, morali smo učiti u hodu, usvajajući nove pristupe provodeći ih. Nikada nije bilo dovoljno vremena i mogućnosti da stvarno isprobamo ovo novo okruženje, da se testiraju ne samo njegova ograničenja, već i mogućnosti koje ono nudi.

To je u biti ono što nas je inspiriralo da pokrenemo projekt Webbing Theatre. Također nas je inspiriralo da organiziramo niz online laboratorijskih sesija u okviru projekta, upravo s ciljem da isprobamo i testiramo mogućnosti ovog novog okruženja bez pritiska provođenja pedagoškog procesa za 'stvarne' sudionike.

Facilitatori: Webbing Theatre LAB-ove su facilitirali Jaka Andrej Vojevec, Jana Burger i Barbara Polajnar. Također, svaki drugi iskusni sudionik koji je želio podijeliti bilo koju vježbu, pozvan je da se pridruži kao facilitator određene igre/vježbe.

Vrijeme: Sesije su provedene u veljači, ožujku i travnju 2022. godine, a svaka je trajala 2 – 3 sata.

Sudionici: Sudionici su uglavnom bili članovi naše organizacije, ali pozvali smo i druge sudionike, sve iskusne kazališne i omladinske radnike, koji su bili zainteresirani za eksperimentiranje i testiranje novih mogućnosti..

Na taj način smo uspjeli odvojiti vrijeme da zaista isprobamo različite nove mogućnosti koje nudi platforma Zoom. Uspjeli smo primijeniti mogućnosti uključivanja/isključivanja kamera i mikrofona, mogućnosti izdvojenih digitalnih soba, zrcaljenja, uvođenja filtera i virtualnih pozadina, a sve s ciljem prilagođavanja tradicionalnijih kazališnih vježbi i njihovog prenošenja u novo virtualno okruženje.

Sve aktivnosti opisane u našem priručniku testirane su na ovaj način i prilagođene za upotrebu putem interenta.

Koncept radionica:

Vježbe koje se koriste u Webbing Theatre Labu:

- Ime i slika
- Brojanje do dvadeset
- Verbalne asocijacije
- Olovka oko svijeta
- Imena u nizu
- Zrcala / Plesna zrcala

Tips and Tricks:

Ako je moguće, odvojite vrijeme da unaprijed isprobate mogućnosti koje nudi online platforma, prije nego što provedete svoju službenu radionicu/trening. Poznavanje korištenja izdvojenih soba ili različitih načina na koje je moguće rasporediti ekrane sudionika puno može pomoći procesu. Također, isprobajte različite pristupe vježbama. Na primjer, ako je vježba verbalna ili vokalna, je li potrebno da sudionici uopće imaju uključene kamere? Ili je bolje usredotočiti se isključivo na zvuk? I obrnuto kad su u pitanju vizualne vježbe. To također može pomoći u slučaju sporijih internetskih veza. Prema našem iskustvu, manje je češće više kada se vježbe izvode online.

Drugi općeniti savjet jest da zaboravite na igre i vježbe koje valja izvoditi simultano, bile one vizualne ili zvučne. To jednostavno neće upaliti. Takve aktivnosti morate prilagoditi tako da sinkronicitet više nije potreban, ili ih potpuno napustiti.

Budite strpljivi, ne žurite i ne pokušavajte stvoriti istu atmosferu, tempo i intenzitet kao na radionicama uživo. Ovo može biti samo frustrirajuće.

Prihvatite to kao izazov. Isprobajte i eksperimentirajte s novim pristupima vježbama kako biste ih prilagodili. Također, razmislite o vježbama specifičnima za virtualno okruženje.

Izazovi:

Kazalište na koje smo navikli naglašeno je fizička aktivnost koja zahtijeva tjelesnu prisutnost sudionika u istom prostoru i vremenu. Navikli smo da radionice izvodimo uživo, tako da će svaki pokušaj ponovnog stvaranja iste razine intenziteta, responsivnosti i učinkovitosti na internetu sigurno rezultirati osjećajem neuspjeha. Stoga je najveći izazov odbaciti očekivanje da je moguće reproducirati radionicu uživo na internetu. To nije moguće. Morate prihvatiti ograničenja medija i naučiti raditi s njima ili ih zaobilaziti. Kao što je rečeno, moguće je prilagoditi puno igara i vježbi virtualnom okruženju. Međutim, morate uzeti u obzir da će za sve biti potrebno više vremena i energije. Trebat će vam više vremena da objasnite aktivnosti i da ih provedete. Zbog tehničkih poteškoća ponekad ćete morati ponavljati vježbe. Može se dogoditi da se veza sudionika prekine i ona jednostavno nestane. Sve to treba uzeti u obzir. Prije svega, ne procjenjujte kvalitetu i učinkovitost online radionice/treninga istom mjerom kao radionice/treninga koji se provodi uživo.

KATIS (Program stručnog usavršavanja nastavnika uz potporu Ministarstva obrazovanja): Kazalište na mreži

U 2021. godini, za vrijeme pandemije, pokrenuli smo online radionicu Gledališće na spletištu (Kazalište na mreži) na kojoj smo dijelili ideje o igrama i vježbama koje nastavnici mogu koristiti u svojim online učionicama. Tijekom pandemije (2020. – 2021.) škole u Sloveniji bile su zatvorene na 235 radnih dana (81 tijekom školske godine 2019./20. i 154 tijekom školske godine 2020./21. godine), što je bilo najduže razdoblje u Europi. U međuvremenu, nastava se održavala online i to je bio veliki izazov za učitelje, djecu i roditelje, otvorilo je mnoga pitanja i otkrilo sistemske rupe, društvene nejednakosti i diskriminirajuće prakse.

Program Kazališta na mreži podržao je Katis. Riječ je o programu stručnog usavršavanja nastavnika i zaposlenika u školama uz potporu Ministarstva obrazovanja, znanosti i sporta u Sloveniji.

Bio je izazov pronaći sudionike, međutim, oni koji su sudjelovali, dali su vrlo pozitivne povratne informacije. Jedna od prednosti rada online bila je mogućnost upoznavanja kolega, nastavnika iz cijele Slovenije, koji se vjerojatno nikada ne bi upoznali offline, zbog udaljenosti i troškova putovanja i smještaja za koje škole obično nemaju sredstava. Druga je prednost bila dijeljenje igara i vježbi, ne samo s naše strane kao moderatora, već i među nastavnicima, njihova prilagodba i dijeljenje ideja kako ih koristiti unutar učionice.

Budući da je igranje igara i vježbi online bilo novo i za nas, započeli smo s mutnom idejom o programu, posvećujući puno vremena razmjeni vježbi i ideja. Istovremeno, mi ne radimo kao nastavnici, pa nam je glavna ideja bila predstaviti određene igre i vježbe, vidjeti reakciju nastavnika i dalje ih razvijati zajedno. To je bio sjajan proces učenja i za nas i za učitelje, vrlo uravnotežen u samom stvaralačkom procesu. Predložili bismo igru, igrali bismo je zajedno i onda o tome razgovarali, u nekim slučajevima posve bismo je prilagodili kako bi se uklopila u određenu učionicu. Povratna informacija sudionika bila je da su zaista uživali u razmjeni i suradnji s nama i ostalim sudionicima radionice. Cijeli proces je utjecao na osjećaj grupne podrške, pa su mnogi nastavnici izjavili da su se osjećali podržano i ohrabreno da nastave rad u teškim vremenima.

Vrijeme: Podijelili smo program u četiri sekvence, svaka duga otprilike 4 sata. Nismo željeli predugo ostajati online, pa smo ponudili i neke tekstove i individualne zadatke koje su sudionici mogli obavljati izvan mreže.

Sudionici: Učesnici seminara bili su nastavnici iz srednjih i osnovnih škola koji su željeli naučiti nove metodologije online rada s učenicima i kombinirati redovni kurikulum s kreativnim, uključivim i dijaloškim pristupima.

Dramaturgija radionice:

Četiri sekvence radionice:

- upoznavanje, individualni rad i grupna dinamika
- igre i vježbe za pronalaženje tema
- slikovno i novinsko kazalište (usmjereno na tekstove koji se primjenjuju u školama)
- dijeljenje ideja i povratnih informacija

Facilitatori: Program su facilitirale Jana Burger i Barbara Polajnar.

Koncept radionica: Igre i vježbe za svaku sekvencu opisane su niže. Ovdje ćemo ih nabrojati i zabilježiti povratne informacije koje smo dobili od sudionika.

1. Upoznavanje, individualni rad i grupna dinamika

Ovdje smo igrali igre Imena u nizu i Olovka oko svijeta. Prva je vježba dobro funkcionirala za međusobno upoznavanje i uvođenja principa različitih nivoa vježbi, od jednostavnog do kompleksnog. Ova je igra također potiče zbližavanje i grupnu dinamiku. Drugu smo igru zamislili specifično za online aplikacije (kao što je Zoom) i za njihovo istraživanje. Ona stimulira maštu i potiče grupnu koordinaciju, kao i strpljenje i pažnju, sudionici uče o sebi i uče promatrajući druge.

2. Igre i vježbe za pronalaženje tema

3. Slikovno i novinsko kazalište (usmjereno na tekstove koji se primjenjuju u školama)

Iz ovog slijeda želimo istaknuti dvije vježbe pod nazivom Skulpture i Unakrsno čitanje. Zamolili smo sudionike da donesu školske udžbenike i novine. Odabrana tema bila je "Pedagogija za održivi razvoj". Koristili smo pet riječi, pet koncepata iz članka koji je napisao Paulo Freire. Nakon što smo uveli koncept kazališta slika, ušli smo u kiparski proces istražujući spomenutih pet koncepata. Kasnije su sudionici

te skulpture koristili za rad u grupama i za dovršetak vježbe unakrsnog čitanja. Za tu vježbu smo zamolili sudionike da pronađu riječi, rečenice ili kratke tekstove iz svog materijala na istu temu. Uz unakrsno čitanje kreirali su kratke prezentacije, pri čemu je jedan od njih čitao koncept, dok su drugi stvarali dinamizirane slike. Povratne informacije koje smo dobili bile su da je u pitanju nepredvidljiva vježba koja vodi do lijepih rezultata. Oni su odmah imali ideje o tome kako ga primijeniti s različitim školskim predmetima.

4. Dijeljenje ideja i povratnih informacija

Koristili smo vrijeme za razmjenu ideja kad god je to bilo potrebno, obraćali smo pažnju da ne zaustavimo protok ideja. Nakon svake 2 – 3 vježbe odvojili bismo vrijeme da podijelimo iskustvo i ideje. Pogotovo zato što smo tražili sadržaj koji bi mogao biti koristan za učitelje. Odvojili smo vrijeme za povratne informacije na kraju radionice. Svima je ta dinamika odgovarala, posebno to što smo im dopustili da zajedno stvaraju i razmjenjuju ideje. Na pitanje što je moglo biti drugačije, odgovorili su kako su željeli vježbe raditi uživo.

Tips and Tricks:

Pobrinite se da uvijek počnete s najjednostavnijom verzijom vježbe. To vrijedi i za izvanmrežne radionice, ali još i više kada radite online. Vrlo suptilni detalji mogu biti značajni. Dakle, pobrinite se da počnete jednostavno i sporo, s vrlo jasnim uputama. Tek tada, nakon što primijetite napredak, nastavite sa složenijim verzijama korak po korak. Uzmite u obzir činjenicu da je online čitanje govora tijela vrlo ograničeno. Isto vrijedi i za zvuk. Ako primijetite da su ljudi izgubljeni, da ne mogu slijediti vježbu, započnite vježbu ponovno s ponavljanjem uputa. Strpljenje pomaže.

Zatražite povratne informacije nakon svake vježbe (što je uspjelo, što nije, možete li zamisliti izvođenje ove vježbe sa svojim učenicima itd.) kako biste je poboljšali za sljedeći put. Na taj način ćete također dobiti informacije o tome što najbolje funkcionira za različite skupine. Budite znatiželjni, saznajte kako drugi percipiraju vježbu. Svaki put kada izvodite vježbu, možete naučiti nešto novo, čuti ili iskusiti novu percepciju.

Izazovi:

Praktičar kazališta potlačenih uvijek je u procesu. Nikad se vježba ne može savladati do njenog punog potencijala. Mogućnosti su neograničene, to je ljepota procesa kazališta potlačenih. Učite, budite otvoreni i slušajte.

Međutim, kada vodite radionicu, bilo da je to online ili offline, obavezno budite svjesni toga što radite i zašto ste odabrali napraviti određenu vježbu u određeno vrijeme. Što želite postići i kako će ova vježba pomoći vama i grupi da istražite određenu fazu procesa. Napravite točan plan vježbi koje ćete raditi i slijedite ga. Na taj način možete biti u potpunosti uključeni u grupu i u proces. To je izazov, jer u našoj glavi vjerujemo da znamo vježbu, ali u stvarnosti često zaboravljamo detalje koji mogu utjecati na proces. Zapitajte se što želite predložiti ili istražiti s grupom i napravite plan i slijed vježbi i/ili igara.

Još jedan izazov koji primjećujemo tijekom online sesija je osigurati da se nalazite na mjestu gdje nema smetnji (zvukovi, kretanje, loša internetska veza,...). Ako, na primjer, radite iz svoje kuhinje, a druga osoba priprema večeru, to će biti uznemirujuće za vas i druge sudionike. Opet, i ovdje pomaže strpljenje. Ne isključujte ljude zato što imaju problema s internetskom vezom. Pobrinite se da su uključeni, da mogu dovršiti svoje misli i proces, dobiti upute, itd.

POKAZ

Žirafe

U okviru projekta Webbing theatre, razvili smo online radionicu za omladinske radnike kojima je bila potrebna podrška u radu s djecom koja su usvajala drugi jezik – bilo da se radilo o govornicima manjinskih jezika koji uče službeni jezik zemlje u kojoj žive ili govornicima većinskih jezika uče strani jezik. Tijekom COVID krize puno takvih aktivnosti se odvijalo online i postojala je velika potreba za podrškom učenju s kreativnim metodologijama. Kada smo razvijali program za korištenje Kazališta potlačenih u tu svrhu, usmjerili smo se na ideju usvajanja jezika – koja se definira kao nestrukturirani, nesvjesni proces koji nastaje prilikom fokusiranja na komunikaciju. Nakon svake vježbe slijedile su ideje za prilagodbu djeci s teškoćama u učenju kako bi se osigurala i podržala inkluzija.

Vrijeme: Radionica je strukturirana u pet sesija. Neke se od njih nastavljaju izravno jedna na drugu, a neke se mogu koristiti samostalno.

Sudionici: Sudionici su uglavnom bili nastavnici i neki omladinski radnici koji su radili na usvajanju jezika izvan obrazovnog sustava.

Dramaturgija: U prvoj sesiji smo se fokusirali na igre i vježbe koje su poticale povjerenje i izgradnju grupe, u drugoj smo počeli istraživati tijelo i glas kroz kreiranje likova i su-pisanje poezije, u trećoj smo istraživali poeziju kroz tijelo i estetski odgovor, u četvrtoj smo kreirali mini forumske situacije, a u posljednjoj smo koristili neke osnovne tehnike Novinskog kazališta za istraživanje skrivenih ideoloških poruka u popularnoj glazbi.

Facilitatori: Facilitatorice sesija bile su Katherine Gray, Josipa Lulić i Marinela Neralić.

Izazovi: Najveća prepreka bila je stvoriti osjećaj odgovornosti među sudionicima – nekako se činilo da sama činjenica da se trening održava online omogućuje ljudima da dođu kasno ili odu ranije, ili da sudjeluju čak i ako za to nemaju odgovarajuće uvjete – tijekom vožnje, na primjer. Budući da je jedna od glavnih prednosti online radionica za omladinske radnike bila mogućnost da ubace više edukacije u svoje užurbane rasporede, čak smo imali situacije u kojima su nastavnici sudjelovali u radionici iz svojih učionica, dok su njihovi učenici radili na pisanom zadatku. Takva vrsta raspršene pažnje događala se čak i ako su se sudionici javljali iz svojih domova, što se pokazalo kao jedan od najvećih izazova.

Naš zaključak je bio da iako su sudionici jako dobro reagirali na trening, trebamo inzistirati na stvaranju manjih jedinica koje bi trajale do sat vremena u nadi da će sudionici lakše posvetiti fokusiranu pažnju tijekom kraćeg vremenskog okvira. S druge strane, sudjelovali su ljudi koji inače to ne bi mogli učiniti. Neki od njih žive s malim nastavničkim plaćama ili čak nezaposleni u ruralnim područjima, pa bi se prepreka putovanja na trening uživo pokazala nepremostivom. Drugi su bili vezani za kuću zbog invaliditeta ili bolesti.

Još jedan čest problem bila je razlika između broja ljudi koji su se prijavili za radionicu i broja ljudi koji bi se zaista pojavili. Ovaj problem je bio posebno velik jer smo se trudili zadržati optimalan radni broj sudionika, na isti način na koji bismo to učinili u okruženju uživo. To je često rezultiralo manje nego optimalnim brojem ljudi koji su pohađali radionice, dok smo istovremeno morali odbiti određeni broj prijava jer smo bili puni. Ta se razlika pokazala znatno većom u online situacijama nego što smo očekivali iz našeg iskustva u osobnom radu. Moguća daljnje istraživanje za nas bilo bi kako proširiti obuku na način da možemo raditi s puno većim brojem ljudi (koristeći odvojene digitalne sobe i samo kratke interakcije u plenumu), kako bismo mogli prihvatiti znatno veći broj sudionika, čime bismo ublažili problem premalog broja ljudi koji se pojavljuju.

KURINGA

Međunarodna mreža Ma(g)dalena

Naša studija slučaja usredotočena je na Međunarodnu mrežu Ma(g)dalena koju čine kazališne skupine praktičarki Feminističkog kazališta potlačenih iz Latinske Amerike, Afrike i Europe. Nastala je kao rezultat kazališnih laboratorija i međunarodnih susreta koji su započeli u Brazilu 2010. godine uz potporu Centra za kazalište potlačenih (Centro do Teatro do Oprimido – CTO). Međunarodna mreža Ma(g)dalene je prostor za revalorizaciju i širenje ekspresije feminističkih kolektiva; to je prostor za razmjenu, borbu i poticanje na solidarnost i pravdu. Međunarodni seminari nude mogućnosti za kvalifikaciju multiplikatorica i ažuriranje metodološkog razvoja. Međunarodnim sastancima nastoji se ojačati mreža i stvoriti konkretne uvjete za održivu dosljednu razmjenu među grupama članicama. Festivali nude priliku za proslavu političkog i umjetničkog razvoja mreže i mjesto za planiranje daljnjih transnacionalnih suradnji.

Naš je proces bio istraživanje digitalnih mogućnosti laboratorija Ma(g)dalena – inače analognog procesa – koji je inicijacijski obred za praktičarke feminističkog Kazališta potlačenih (na španjolskom je naziv orodnjen: “teatro de las oprimidas”) koje ulaze u feminističku mrežu. U normalnim okolnostima, laboratoriji sa (cisrodnom i transrodnom) ženama sudionicama odvijali bi se tijekom nekoliko dana i uživo. Povijesno gledano, proces je zahtijevao fizičku prisutnost tih žena kako bi se otvorio emocionalni prostor jednih za druge. Mi kao Ma(g)dalene uvijek rastemo i razvijajmo našu metodologiju. Sada, u stvarnosti našeg digitalnog kovidovskog stila života, vrijeme je za prilagodbu i sagledavanje digitalnih mogućnosti facilitacije i prakse. Stvarnost digitalnog prostora i digitalnih prilika otvara nova pitanja o funkcioniranju naše mreže. Naš jednostavni digitalni laboratorij težio je istražiti sljedeća pitanja: Kako se niz radionica koje obično evociraju vrlo duboku emocionalnu komponentu može svesti na jednostavnu online radionicu, a da ostane smislena i istraživačka? Može li se održati duboka emocionalna komponenta? Može li se transformativna snaga ovog rada osjetiti na internetu? I na kraju – mogu li se žene uvesti u mrežu digitalnim sredstvima?

Vrijeme: Međunarodna radionica održana je 28. studenog 2021.; nacionalna radionica održana je 12. prosinca 2021. U oba slučaja radionica je trajala tri sata.

Naši laboratoriji implementirani su pomoću Zooma.

Sudionici: Naša studija slučaja usredotočena je na provedbu dvije laboratorijske radionice: međunarodne, koja se provela sa ženama koje su već dio naše mreže i nacionalne, za upoznavanje novih žena.

Dramaturgija laboratorija:

Laboratoriji Ma(g)dalena sastoje se od pet poglavlja koja se međusobno nadovezuju.

- 1. Rad predaka:** rad s objektivnim i subjektivnim sjećanjima: majki, baka, prabaka i prapovijesne žene;
- 2. Odras socijalizacije:** ovdje se postavlja pitanje: kada je netko prvi put došao u dodir s konceptom "roda" i vlastitog dodijeljenog rodar;
- 3. Samoizjašnjavanje:** Tko sam ja? Tko smo mi?
- 4. Vizije za budućnost:** Izjave o željama za budućnost;
- 5. Istraživanje alternativa:** Pokretačka snaga kazališta potlačenih, želja za promjenom i ispitivanje alternativa koje pomažu u postizanju željenog ishoda.

Neophodno je početi s prvim poglavljem. Ovi digitalni laboratoriji usredotočili su se na poglavlja 1, 2 i 3. Bilo je važno raditi u malim grupama, pri čemu su grupe od četiri ili pet žena bile partnerice tokom trajanja radionice. Svaka radionica slijedi ovu opću strukturu: **Uvod, Vježbe zagrijavanja, Istraživačke vježbe** (s odgovarajućom izvedbom), i **Povratne informacije** na kraju.

Facilitatorice: Međunarodnu radionicu facilitirala je Bárbara Santos. Nacionalnu radionicu facilitirale su Eva Gloria Fernandez i Elly Jarvis.

Kontakt i informacije prije radionice: Svim prijavljenim sudionicima tjedan dana prije radionice poslan je e-mail u kojem je zatraženo je da potvrde svoje sudjelovanje. Sva otkazana mjesta dobile su žene s liste čekanja.

Prije radionice prikupili smo informacije o tome kako su sudionice čule za radionicu (prvenstveno putem objavljenog Facebook događaja ili putem prethodnog kontakta s Bárbarom Santosom ili Kuringom). Svaka sudionica dobila je upute o tome kako se prijaviti na Digitalni laboratorij.

Sudionice su trebale promijeniti svoja imena kako bi uključili ove informacije (redosljedom) 1. *jezik kojim govorite*, 2. *ime*, 3. *preferirana zamjenica*. Primjer: "IT / FR / DE / EN, Sofia, she/her."

Napominjanje jezika koje osobe koriste dodale smo iz pragmatičnih razloga: pojednostavljuje zadaću tehničke podrške podjele žena na male skupine prema zajedničkom jeziku. Prostor poziva na dijeljenje zamjenica dio je naše feminističke prakse. Na nama je da otvorimo ovaj prostor kako bi polaznice mogle započeti radionicu u prostoru u kojem su prepoznate uključno s vlastitim rodnom i unutar kojeg se mogu slobodno i udobno kretati.

Koncept radionica:

Za nacionalnu radionicu s novim sudionicama korištene su vježbe označene s *.

Uvod o mreži i feminističkom kazalištu potlačenih

(Nije potrebno za početnike.)

Vježbe zagrijavanja:

- **Suprotnosti: Učinite suprotno!**

Suprotnosti

Tužno (Sudionice načine tužno lice) / Sretno (Sudionice načine sretno lice)

Otvoreno (tijelo što veće) / Zatvoreno (tijelo što manje)

Sporo (pokreti) / Brzo (pokreti)

- **1, 2, 3 Bradford***

- **Pjesma i ples imena**

a) Svaka sudionica predloži način na koji se njeno ime može otpjevati, dok je druge slijede..

b) U malim skupinama: skupina stvara kolektivnu kompozitnu koreografiju svojih imena

** U nacionalnoj radionici pjevali smo samo samoglasnike imena, izostavljajući suglasnike. Ova se vježba zove *Tore Yanomami* i praksa je iz domorodačkog plemena u Amazoniji, koji vjeruju da duša imena boravi u njegovim samoglasnicima.*

Prvi čin, Sjećanje pretkinja: Istraga radnji (a time i života) žena prije mene. Putovanje kroz vrijeme od majke (ili osobe koja je imala tu "funkciju") preko bake i prabake do prapovijesne žene (u Africi) i natrag. "Što je voljela raditi? Što je mrzila raditi? Što je morala raditi?"

U malim skupinama: Prezentacija njihovih puteva i diskusija o pojedinačnim otkrićima: iznenađenjima, emocijama doživljenim tijekom ovog putovanja kroz vrijeme.

Primjena na sadašnjost: Za koju od otkrivenih slika/tema svaka grupa smatra da je uobičajena i još uvijek prisutna u njihovim životima? Stvorite kolektivnu izvedbu tih slika.

Drugi i treći čin, Odras socijalizacije / Samoizjašnjavanje

Istraživanje na internetu: koje od gore navedenih otkrivenih slika postupaka naših predaka bi bilo kažnjeno ili valorizirano od strane društva?

- a)** Pronalaženje slika pomoću Google pretraživanja (pojedinačno istraživanje)
- b)** Odabir slika (kolektivno)
- c)** Koje slogane bi naše društvo koristilo da to naglasi? Izrada jednog slogana po slici.
- d)** Stvaranje umjetničkog izraza pomoću pronađenih slika i njihovih slogana
- e)** Korištenje tijela sudionika za suprotstavljanje društvenim sloganima s suprotnim porukama.

Završna rasprava / evaluacija

Za istraživanja u 1. poglavlju - rad predaka – svaka žena je istraživala sama, u svom domu, daleko od računala. Tada su sudionice najsnažnije osjetile međusobnu odvojenost, unatoč tome što ih je povezivala facilitatorica koje je svo vrijeme bila prisutna i vodila proces, uvodeći svaki daljnji korak. U ovom slučaju, vježbe su i dalje učinkovite, ali proizvodnja kolektivne energije ne uspijeva.

Povratne informacije sudionika o ovom procesu bile su vrlo snažne. Sudionice su komentirale kako vježba čini vidljivom količinu energije koju žene troše. Sudionice su primijetile, zaprepaštene: "Gdje je užitak? Što je sa strašću za čitanjem ili putovanjima izvan kuće?" Pokreti su se fokusirali na bol i veliki napor. Neke grupe su bile toliko obuzete emocijama vježbe da nisu govorile o

njima, već su se samo fokusirale na fizički pokret. Jedna sudionica nacionalne radionice bila je toliko paralizirana emocijama dok je radila na majci da je zapela i nije mogla preći na baku ili nastaviti dalje. “Emocije preplavljaju emocije”, podijelila je jedna sudionica. Nije bilo dovoljno vremena da se dublje uđe u istraživanje; gotovo sve sudionice napomenule su da bi željele više. Jedna je sudionica primijetila: “Teške teme i kratko vrijeme ne idu zajedno.

U drugo poglavlju, o utjecajima socijalizacije, pristup internetu i Google pretraživanje slika ponudio je novu mogućnost, kakvu još nismo koristile u inače analognim laboratorijima. Sudionice su upravo bile završile istraživanje gesti i aktivnosti njihovih pretkinja – u malim grupama našle su zajedničke slike i složile se oko sličnosti. Zatim su sudionici upućeni na Google pretraživanje određenih radnji i na analizu jesu li te aktivnosti ili valorizirane ili kažnjene od strane društva. U nastavku se nalaze neke od slika koje su sudionici pregledali. Ova je vježba otvorila mogućnost za novu granu Kazališta slika, o kojoj se unutar Kazališta potlačenih još nije raspravljalo – digitalnu sliku. Kada sudionice guglaju, na primjer, “žena jede”, umjesto da pronađu jednu sliku u časopisu, kao što bi to obično bio proces, prikazuje se četrdeset slika odjednom – čineći time konotaciju, bilo pozitivnu ili negativnu, odmah očiglednom. Na primjer: Google pretraživanje slike “žena jede” pokazuje mnoštvo slika povezanih s krivnjom i poricanjem ili s “debelim” ženama koje su kolektivno prepoznate kao “nepoželjne”. Google pretraživanje slike “trudnica” pokazuje krajnje pozitivne konotacije. Posebno u nacionalnoj radionici, vrijeme za poglavlje 2 bilo je prekratko i sudionicama nedovoljno. (Pogledajte u sljedećem tekstualnom okviru za primjer slika o kojima se raspravlja).

Google Image Searches

"woman eating"

Google pretraga slika "žena jede" paradoksalno pokazuje bezbrojne slike žena koje odlučno ne jedu. Implikacije ove slike su jasne: žena mora imati veliku snagu volje kako bi se uspjela oduprijeti zavođenju zlih kolača i krafni koje debljaju (a koje bi zapravo voljela pojesti)

"multitasking woman"

Žena s više ruku no što ih ima ijedna žena na svijetu. Iako je posve preopterećena uspijeva kuhati, biti brižna majka, čistiti, baviti se sportom, čitati knjigu, hraniti se zdravo, odgovarati na poruke, raditi i, najvažnije, smiješiti se unatoč svojoj iscrpljenosti.

"pregnant woman"

Trudnica je prikazana "povezana s prirodom i s vlastitom prirodom". Mirna i spokojna..

Tips and Tricks:

ZOOM je visoko vizualan medij. Zbog različite kvalitete internetske veze, najbolje je koristiti vježbe koje primarno koriste slike. Vježbe Kazališta slika – iz knjiga bilo Augusta Boala ili Bárbare Santos – mogu se prilagoditi za rad na Zoomu s velikim uspjehom.

Pokušaji da nekoliko sudionika govori ili pjeva u isto vrijeme rezultirat će vrlo izobličeni zvukom. Imajući to na umu, zaobišle smo nesinkronizirani zvuk koji se inače javlja kada nekoliko sudionika pokušava govoriti istovremeno na Zoomu određujući jednu sudionicu da bude “glas” njihove male grupe; na primjer, tijekom “Pjesme i plesa” imena. U ovoj vježbi svaka se sudionica predstavila pjevajući svoje ime i plešući jednostavnu koreografiju – ostali sudionici tada su “plesali” njezino ime dok se ona predstavljala po drugi put. Nakon toga, u malim grupama su se kombinirale koreografije imena kako bi se stvorio ples. Međutim – samo bi jedan sudionik otpjevao tekst za cijelu grupu, dok bi ostali plesali svoj kolektivni ples. Ova strategija podjele je nova u ovom laboratoriju i funkcionirala je vrlo dobro.

Općenito, dobro je da sudionici u Zoomu uključe “Galerijski prikaz.” Za izvedbe scena ili koreografija, neka svi sudionici koji ne izvode utišaju mikrofon i isključe video.

Kada radite vježbe kao što su “ 1, 2, 3 Bradford”, korisno je koristiti funkciju “da/ne” za određivanje timova. Dodijelite jednom timu “da”, jednom “ne” – tada je svima vidljivo kojeg volontera sudionik slijedi. .

Razlike između nacionalne i međunarodne radionice:

Radionica zamišljena za skupinu sudionica koje su već upoznate s metodologijom ne može se izravno prenijeti na skupinu novih žena. Prilikom održavanja radionice s novim sudionicima potrebno je uzeti u obzir najmanje 45 minuta uvoda i upoznavanja.

Povratne informacije sudionica na kraju naše nacionalne radionice sugerirale su da bi bilo korisno za lagodniji osjećaj sudionika da im se na početku radionice kaže da će ostati sa svojom malom skupinom tijekom cijelog laboratorija; to bi im omogućilo emocionalnu sigurnost da će mala skupina s kojom rade biti njihove suputnice tijekom cijelog procesa.

U našem nacionalnom laboratoriju, sve sudionice su bile upoznate sa Zoomom, što znači da nismo morali trošiti vrijeme na objašnjavanje njegovih funkcija. Međutim, prije radionice potrebno je pitati sve sudionike jesu li upoznati s alatom koji se koristi. Internet je bio još jedan izazov, jer sve žene nisu imale jednako jaku internetsku vezu. Zbog toga smo tijekom nacionalnog laboratorija izgubili tri sudionice, a još jednu smo mogle samo čuti, ali ne i vidjeti.

Najveći je problem bilo vrijeme, na nacionalnoj radionici gotovo da smo bile u štafeti, trčeći iz vježbe u vježbu. Iako još uvijek nismo sigurne na koji način ovo popraviti – bilo da odredimo trajanje radionice fleksibilnim, što bi značilo da može potrajati od 3 – 5 sati, da ju raširimo na nekoliko dana ili da smanjimo broj vježbi – jasno je da je ovoliko količina sadržaja neodrživa u tako kratkom vremenskom periodu. Nemogućnost da se neka iskustva duboko prorade ili da se pusti vrijeme emocijama, dovela je do toga da su pojedine sudionice osjećale frustraciju koja nije pomagala procesu. Na našoj internoj evaluaciji na kraju nacionalne radionice tu su točku ponovile i naglasile gotovo sve sudionice, posebice s obzirom na vježbu puta pretkinja. Skakanje s jedne vježbe na drugu nije uvijek osiguralo prostor i vrijeme potrebno za obradu emocija koje bi se pojavile. Prijedlog za daljnje radionice bio bi da se osigura zasebna digitalna soba u kojoj bi osoba bila dostupna svakome tko osjeti da treba pauzu i da želi izraziti svoje misli i osjećaje jedan na jedan.

Neki su izrazili zabrinutost da rad s emocionalno tako osjetljivim temama u digitalnom okruženju dolazi s velikim rizikom. “Kada radionica završi, ona isključi računalo i ostane sama da obradi te osjećaje”, rekla je jedna sudionica. Rješenje za to bilo bi pružanje više vremena za vježbu puta pretkinja – više vremena za istraživanje radnji, ali još više za razmjenu i dijeljenje osjećaja. Potreba da se međusobno podijeli vrijeme način je da se zamijeni za dijeljenje fizičkog prostora. Ako sudionici ne mogu biti fizički prisutni jedni s drugima, potrebno im je dovoljno vremena da se osjete prisutnima i povezanim s drugima – s novim sudionicima, to može zahtijevati poprilično vremena.

Zaključak:

Radionica je dokazala da online laboratorij može podržati poticajan i istraživački proces. Digitalne vježbe Kazališta potlačenih imaju drugačiji oblik, fokusiraniji na sliku nego na dodir i zvuk. Mogućnost da se koristi internetska pretraga kao način istraživanja društvenih mišljenja, običaja i normi najznačajnije je otkriće, te će se više koristiti u radionicama koje dolaze. Razumni vremenski okviri za laboratorij se razlikuju, prema sastavu sudionica: laboratoriji za nove sudionice zahtijevaju ili više vremena ili manje vježbi nego za one sudionice upoznate s metodologijom. Unatoč tome, internetski laboratorij može se pokazati plodonosnim, međutim, potrebne promjene i prilagodbe relevantne za digitalne mogućnosti i ograničenja moraju se uzeti u obzir.

KURINGA, POKAZ, KUD TRANSFORMATOR

Webbing Theatre Festival

Festival Webbing Theatre nastao je kao vrhunac našeg istraživanja mogućnosti prijenosa formata forum kazališta na mrežu. Osnovni princip forum kazališta jest interaktivnost: ideja da je publika pozvana i podržana da dođe na pozornicu i da se pridruži procesu koji je grupa započela, odnosno da analizira opresiju i zajedno s grupom istraži strategije za direktne, konkretne i kontinuirane akcije koje bi dovele do promjena u društvu. Osnovni princip ovog procesa je fizički čin probijanja barijere između glumaca i publike, te izlazak na pozornicu. U online formatu ne postoji mogućnost izvođenja fizičkih radnji, međutim, željeli smo zadržati glavne ideje dok ih transportiramo u drugi medij. Stoga smo odlučili započeti naše forumske sesije vježbama zagrijavanja i vježbama koje bi potaknule publiku da promisle o pitanjima koja im postavljamo. Također, budući da nismo imali mogućnost da se direktno angažira publika u izvedbi, proširili smo mogućnosti za publiku, tako da su bili pozvani da iskoriste estetske, kazališne alate kako bi analizirali pitanja i predložili strategije. Na taj način, proširujući i dodatno demokratizirajući kreativni proces, forum kazalište postaje djelo u nastajanju, koje se mijenja sa svakom javnom izvedbom.

Opća struktura predstava/radionica Forum kazalište koju smo koristili za festival bila je podijeljena u nekoliko faza: uvod, zagrijavanje, gledanje predstave, povratne informacije o izvedbi, online forum i check-out. U uvodnom dijelu predstavili smo online kazalište potlačenih, temu izvedbe i povijest grupe i predstave. U fazi zagrijavanja često smo koristili igre za uvođenje teme – npr. tražili bismo od sudionika da naprave slike kao asocijacije na temu predstave – na primjer slike “dobre djevojke” ili “dobrog dječaka”. U dijelu s povratnim informacijama koristili smo Mentimeter kao online alat koji nam je omogućio izradu grafičkog prikaza koji je prikazao riječi koje je publika najčešće povezivala s predstavom, te su članovi publike koristili svoja tijela i predmete iz svog okruženja u estetskom odgovoru na prezentaciju. Ovaj estetski odgovor dodatno se razvijao u malim skupinama, jer su članovi publike pozvani na suradnju i predstavljanje svog kolektivnog odgovora i kolektivnih prijedloga cijeloj skupini. Rasprava koja se razvila iz estetskih intervencija omogućila je mnogo nijansiranije i kreativnije ideje i razumijevanje. Zatvorili bismo radionicu ponovnim traženjem slike ili jedne riječi kao način zaključivanja sesije.

Iskustvo online foruma pokazalo je granice i mogućnosti online formata. Iako je definitivno nedostajala neposrednost izravne intervencije s glumcima na pozornici, ono je publici ipak omogućilo da svoja tijela i estetiku koriste kao alat za uključivanje u raspravu i analizu predstavljene opresije, izravnije ih uključilo u kreativni proces predstave, dok je istovremenost digitalnog medija omogućila svakome da doprinese (stvaranjem slike ili pisanjem riječi u Menimeter) na način koji nije uvijek bio moguć u analognom svijetu offline kazališta.

PROGRAMME

13. 1. 2022 (18:00 – 21:00)

Jedna roza je dovoljna

(izvedba i radionica):

KUD Transformator, Magdalene Krivopete

Predstava je razvijena kao odgovor na odluku lokalnih i državnih sudova u Sloveniji u slučaju silovanja koje kao takvo nije bilo prepoznato. Kroz proces stvaranja predstave i interakcije sa publikom-glumcima, kreatori potvrđuju pretpostavku da svako "da" i "ne" idu u korist muškaraca, bez obzira na međunarodne konvencije i sporazume.

Jedna je dovoljna, da bude stvarnost svake žene.

Kuringe: Jana Burger i Jaka Andrej Vojevec

Video forumske izvedbe:

m.youtube.com/watch?v=dmSL5xZKHUc&feature=youtu.be

19. 1. 2022 (18:00 – 21:00)

Buka tišine

(izvedba i radionica):

Kuringa and RED MA(G)DALENA INTERNATIONAL

To je priča o skupini feministica koje se nađu zarobljene patrijarhalnim zamkama kada otkriju svoju nesposobnost da odgonetnu značenje šutnje vlastitih drugarica i da čuju opasne zvukove koji vrebaju iza njih. Kako se kolektivno nositi s vlastitom ranjivošću i brinuti o neuspjesima i pogreškama bez samokažnjavanja?

Kuringe: Eva Gloria Fernandez i Sofia Casarrubia

Video forum predstave:

[youtube.com/watch?v=ut9J108e1Fs&feature=youtu.be](https://www.youtube.com/watch?v=ut9J108e1Fs&feature=youtu.be)

25. 1. 2022 (18:00 – 21:00)

Imamo li izbora?

(izvedba i radionica):

**Centar za kazalište potlačenih POKAZ
i Romska organizacija mladih Hrvatske**

Performans "Imamo li izbora" sastoji se od šest kratkih scena koje prate život Štefice od njene 16. do 24. godine. U predstavi možemo vidjeti kako neke romske obitelji njeguju kult djevičanstva koji umjesto zaštite mladih djevojaka rezultira ranim brakom. Prikazan je običaj određivanja cijene za mladenku, patrijarhalno pravilo koje rezultira obiteljskim nasiljem i suđenjem na sudu romske zajednice. Uzimajući u obzir višestruko ugnjetavanje, postavljamo pitanje: Imamo li izbora?

Izvodci: Rosa Oršuš, Dijana Musić, Mirjana Destanović, Severina Lajtman, Marina Horvat, Danijela Halilović, Siniša-Senad Musić, Muhamed Husejini, Manuel Tairovska, Ricardo Osmanović, Kemal Delić

Kuringe: Josipa Lulić i Rosa Oršuš

Video forum predstave:

[m.youtube.com/watch?v=UtvavJ1UVtQ&t=217s](https://www.youtube.com/watch?v=UtvavJ1UVtQ&t=217s)

KAZALIŠTE NA MREŽI

Osnovni principi

U nastavku navodimo određene smjernice i opća načela za pripremu radionica kazališta potlačenih koja su se pokazala korisnima za stvaranje sigurnog okruženja za sudionike. Osnovni principi sastoje se, općenito, od etike međusobne brige, pa nisu primjenjivi samo na online sesije.

Prije svega, prije početka grupnog procesa, važno je imati dovoljno vremena za izgradnju sigurnog i povjerljivog okruženja s grupom – igrati igre zagrijavanja, obraćati pažnju na netiquette, odrediti osobu za brigu o grupi, podijeliti odgovornosti, razgovarati o potrebama i pokušati napraviti prilagodbe kada je to moguće, čak i prije početka radionice.

Neka korisna osnovna načela za rad s različitim skupinama koje koriste Kazalište potlačenih ili dramsku pedagogiju:

Vodite računa o sebi i drugima.

Ovo je prostor učenja za sve – uključujući facilitatore.

Uvijek postoji udio eksperimenta, što podrazumijeva i slavljenje neuspjeha.

Biramo teme koje dolaze iz našeg društvenog položaja i svakodnevnog iskustva.

Budite svjesni procesa i specifičnosti grupe, a ne samo cilja, govorite iz vlastitog iskustva i slušajte aktivno.

Vježbe su prijedlozi.

Započnite s jednostavnim i gradite ka kompleksnijem.

Omogućite prostor za raspravu o procesu koji se događa u grupi (posebno u smislu struktura moći; spomenite ga i dopustite grupi da također pokrene raspravu).

Imajte na umu da su strukture moći uvijek prisutne, i unutar skupina kazališta potlačenih.

Igre i vježbe također su prilika za zabavu, uživanje i istraživanje novih iskustava.

Budite spremni za iznenađenja.

Ljudi koji su prisutni pravi su ljudi – svatko se može igrati, svatko je glumac.

Očekivanja te mogu ubiti.

Pravo učenje počinje izvan naše zone udobnosti – proces nije uvijek ugodan – conscientização.

Ovdje uključene igre uglavnom su prilagođene iz postojećeg arsenala Kazališta potlačenih i dramske pedagogije koje su kasnije razvile i testirale različite organizacije. U POKAZ-u su ove igre razvijale Katherine Gray, Marinela Neralić, Andrea Damjanić Firšt i Josipa Lulić. U KUDu Transformator facilitatori koji su razvijali i prilagođavali igre za online okruženje bili su Jana Burger, Barbara Polajnar, Jaka Vojevec i u KURINGAi Sofia Casarrubia, Elly Jarvis, Bárbara Santos, Eva Gloria Fernandez.

Igre imena i zagrijavanje

Kada se članovi grupe ne poznaju, vrlo je važno stvoriti dobru povezanost između njih od samog početka. Ovaj dio radionice ključan je za naknadnu konsolidaciju grupe, tako da članovi mogu vjerovati jedni drugima i tijekom sljedećih sesija/sati početi sukreirati sadržaj. U tu svrhu uvodimo ovdje neke igre s imenima i vježbe zagrijavanja koje uvode razigranost, kreativnost, boravak ovdje i sada, povjerenje i povezanost.

Križ i krug · KURINGA

- 1. korak:** Facilitator traži od svih sudionika da naprave križ desnom rukom.
- 2. korak:** Facilitator traži od sudionika da nastave raditi križ desnom rukom i dodaju krug lijevom.

Ova igra se može koristiti i za demehanizaciju..

Pisanje imena u zraku · KURINGA

- 1. korak:** Facilitator traži od sudionika da napišu svoje ime u zraku.
- 2. korak:** Napravite krug nogom na suprotnoj strani od ruke s kojom pišete svoje ime u zraku.
- 3. korak:** Napiši svoje ime i napravi krug sa istom rukom i nogom.

Ova igra se može koristiti i za demehanizaciju.

Ritmička lopta • KURINGA

Volonter stvara imaginarnu loptu, a zatim se s njom “igra” tako da napravi pokret s pratećim zvukom. Drugi nauče pokret, ali samo kreator, onaj čiji je mikrofon uključen, proizvodi zvuk. Nakon nekoliko trenutaka, igrač kaže ime drugog sudionika i šalje joj loptu. Trebali bi poslati i primiti loptu blizu kamere. Tko god primi loptu, mora je transformirati, stvarajući još jedan ritmički pokret i novi zvuk. Igra se nastavlja.

Napomena: Za ovu vježbu, svi mikrofoni moraju biti uključeni, ali samo kreator lopte proizvodi zvuk. Obično facilitator stvara prvu loptu kao primjer.

Igra imena

– izgovorite svoje ime radnjom • POKAZ

Izgovori svoje ime velikom radnjom koristeći cijelo tijelo. To može uključivati podizanje ruku, okretanje glave ili mali ples. Važno je biti svjestan okvira kamere, tako da svi sudionici mogu vidjeti pokret. Ako nemate dovoljno prostora za veliki pokret, pokušajte staviti naglasak na svoje izraze lica.

“Moje ime je Katherine” (čini radnju)

Svi odgovaraju

“Zdravo Katherine” i ponove radnju.

Katherine može pozvati sljedećeg sudionika

Prilagodba:

Pokažite svoje ime ili sliku koja vas opisuje.

Ako netko ne zna što učiniti, facilitator će ponoviti bilo koji pokret koji osoba učini. Ili cijela grupa stvara veliku akciju za nečije ime.

Ime je broj · POKAZ

Igra se igra unutar cijele skupine. Svaka osoba odabire jedinstveni broj (od 1 – n, n je broj sudionika). Igra počinje tako što facilitator pozove bilo koji broj. Osoba čiji je broj pozvan zauzvrat doziva novi broj. Svatko treba biti na oprezu, jer bi se njihov broj mogao pojaviti sljedeći – ne radi se o brojanju, već o nasumičnom biranju brojeva.

Nakon nekoliko rundi, kada se sudionici upoznaju s igrom, možete je učiniti složenijom dodavanjem načina na koji se izgovaraju ti brojevi. To može biti emocija (tužno/sretno/uzbuđeno), ali može biti i žanr (brojevi se izgovaraju kao u horor filmu/operi/sapunici), ili životinjskim glasom i tjelesnošću (svatko izvodi istu životinju ili svatko bira svoju).

Prilagodba:

Ako djeca imaju poteškoća s pamćenjem svojih brojeva, možete ih zapisati na papirić, a djeca ih mogu zalijepiti na papuče tako da u bilo kojem trenutku mogu vidjeti svoj broj i brojeve drugih. Pri video pozivu možete koristiti funkciju preimenovanja kako bi broj bio stalno vidljiv.

Ako želite dodati različite aspekte kako bi igra postala složenija, obavezno upotrijebite korak između, gdje isprobavate samo izgovaranje brojeva s emocijama u krugu ili u grupi. Također možete imati slike ili videozapise koji će im pomoći da odglume emocije, životinje ili žanr.

Imena u nizu · KUD Transformator

- a) Svatko bi trebao imati uključenu kameru. Svaka osoba stavi jednu ruku na glavu. Kuringa počinje i doziva nečije ime. Kad čuješ svoje ime, spustiš ruku s glave i pozoveš drugu osobu. Redoslijed prozvanih imena ostaje isti za sljedeći krug. Polako to postaje zajednički ritam, zvuk, možda čak i pjesma.
- b) Sljedeća razina je da se sekvenca okrene, da se “otpjeva naša pjesma” unazad.
- c) Drugi oblik ove igre također može biti da umjesto imena kažete svoje omiljeno voće ili životinju. Dakle, u novoj sekvenci nova pjesma će sadržavati različito voće ili životinje..

Ime

– zvuk i pokret · KUD Transformator

Kratke scene/koreografije u manjim skupinama

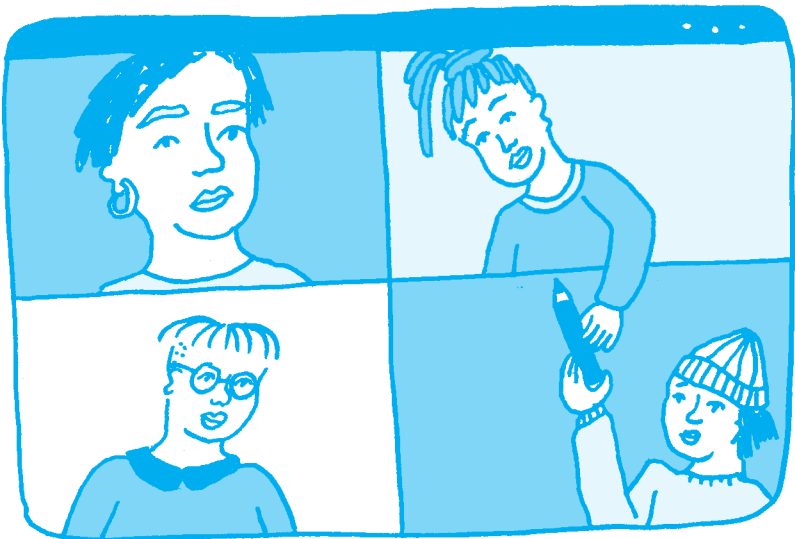
- a) Prva osoba zauzme položaj i svojim tijelom napravi sliku i zvuk – kip koji ilustrira njezine trenutne osjećaje – a zatim izgovori svoje ime. Grupa potom ponavlja sliku i ime zajedno. Isto čini i sljedeća osoba i tako sve dok ne čujete i ‘vidite’ sva imena.
- b) Kreiraju se manje grupe (pomoću funkcije soba u Zoomu), gdje sudionici ponovno pokazuju svoje kretanje i zvuk te ih kombiniraju s kretanjima i zvukovima sudionika u manjoj grupi. Tako nastaje kratka scena ili koreografija koju kasnije predstavljaju ostatku grupe.

Izgradnja grupe

Jedan od mota Kazališta potlačenih je "Osobno je političko", što znači da kolektivno radimo na vlastitim predstavama. Kada dijelimo naše osobne priče, te priče postaju ne samo odraz društva, već i grupna priča. Za postizanje osjećaja povjerenja i sigurnosti u grupi koristimo vježbe izgradnje grupe.

Olovkom oko svijeta (ili leteća olovka) · KUD Transformator

Svaka osoba uzme olovku. Jedna osoba počinje. Predaju olovku po zaslonu i pritom dozivaju tuđe ime i smjer odakle olovka dolazi do njih. Olovka se može prenijeti s lijeva, desno, iznad, ispod, ili... koristite maštu. Ono što je važno je da olovka leti oko svijeta glatko. Zato moramo biti pozorni. Druga osoba čuje svoje ime i 'prima' olovku povlačenjem vlastite olovke sa strane koja je prozvana, prolazi s njom preko vlastitog ekrana i poziva drugo ime i smjer u kojem će olovka dalje putovati. Pokušajte da 'prijelazi' olovke s jednog zaslona na drugi izgledaju što glatkije.

Tajni dirigent • POKAZ

Postoje tri uloge koje treba raspodijeliti: jedna osoba je detektiv, druga je dirigent, a sve ostale su orkestar. Detektiv drži oči zatvorene dok grupa bira dirigenta. Dirigent mora stvarati pokrete koje orkestar slijedi, a detektiv mora pogoditi tko je dirigent, 'uhvatiti' osobu koja inicira promjenu pokreta. Voditelj mora biti oprezan kako bi bio svjestan videookvira prilikom izvođenja pokreta.

Prilagodba:

Prije igranja igre, možete pokušati različite poteze s djecom. Možete čak odrediti temu koja će biti zapravo o dirigentu i orkestru, tako da pokreti oponašaju sviranje glazbenih instrumenata – za djecu s (posebno većim) teškoćama u učenju može biti lakše oponašati konkretne pokrete nego izmišljati apstraktne.

Verbalne asocijacije • KUD Transformator

- a) Svi isključe kamere
- b) Facilitator uvodi prvu riječ i imenuje idućeg sudionika.
- c) Sudionik koji je prozvan prvo ponavlja izvornu riječ, zatim joj dodaje svoju verbalnu asocijaciju i na kraju dodaje ime sljedećeg sudionika u redu. Itd.
- d) Nakon što se svi uključe u aktivnost i ona ide glatko, više nije potrebno ponavljati izvornu riječ. Sudionici samo daju svoju asocijaciju i prozivaju sljedećeg sudionika.

Napomene:

- Vrlo je važno da svi sudionici govore glasno i jasno.
- Potaknite sudionike da ne cenzuriraju vlastite asocijacije. Interval između izvorne riječi i asocijacije treba biti što kraći, posebno nakon što se svi naviknu na aktivnost.

Potencijalne nadogradnje aktivnosti za iskusnije sudionike: 1. Asocijacije na unaprijed određenu temu; 2. Asocijacije po abecednom redu – svaka nova riječ treba početi sa sljedećim slovom abecede.

Brojanje do 20 · KUD Transformator

Ovo je vježba grupne dinamike. Cilj je da grupa može brojati naglas od 1 do 20, pri čemu svaki sudionik može slobodno dodati sljedeći broj u bilo kojem trenutku. Međutim, svaki broj može dodati samo jedan sudionik u isto vrijeme. Ne postoji unaprijed određen redosljed tko će reći koji broj i kada. Nema vremenskih ograničenja koliko im treba da dosegnu 20. Postoje samo dva ograničenja:

1. Svaki sudionik treba reći najmanje jedan broj.
2. Ako se dogodi da dva ili više sudionika kažu broj u isto vrijeme, igra se resetira i brojanje počinje ponovno od jedan.

Cilj ove vježbe je povećanje grupne svijesti i istodobno razvijanje stava „spremni voditi, spremni slijediti“ kod pojedinih sudionika. To znači da za dobrobit cijele grupe svaki pojedini član mora biti spreman preuzeti inicijativu i odgovornost ako vidi da je to ono što grupi treba. Međutim, često moraju biti spremni i suzdržati se i samo slijediti vodstvo nekog drugog člana kako ne bi poremetili jedinstvo grupe.

Varijacije:

Dobro je prvo isprobati ovu aktivnost s uključenom video funkcijom, jer bi to moglo koristiti svijesti o grupi mogućnost promatranja drugih sudionika. Međutim, jednom kada se grupa navikne na to, trebali bi to pokušati i s isključenim kamerama jer će to predstavljati dodatni izazov..

Dovršiti ritmički pokret · KURINGA

Ova vježba zahtijeva pet volontera s uključenom audio funkcijom. Prvi volonter stvara ritmički pokret sa zvukom. Ostali nauče pokret bez zvuka. Nakon nekoliko trenutaka, drugi volonter mora dodati novi element pokreta i zvuka na prvi. Zatim treći, četvrti i peti volonteri dodaju nove pokrete i zvukove prijašnjim priložima, stvarajući tako kratak slijed. Svi ostali sudionici uče slijed pokreta bez stvaranja zvuka. Umjesto toga, facilitator može otvoriti zasebne sobe za po do pet sudionika kako bi stvorio nove sekvence. Na kraju rezultat se predstavlja u glavnoj sobi.

Senzorne igre i demehanizacija

Rad s različitim pristupima kazalištu znači korištenje naših tijela, naših glasova, naših osjetilnih organa. Kazalište donosi dijalog (verbalni ili neverbalni) u kojem se povezujemo s drugima i sa svijetom oko nas. U svakodnevnom životu često zaboravljamo na sve to. Kroz kazališne igre i vježbe de-mehaniziramo naša tijela, budimo naša osjetila i aktiviramo se kao pojedinci u zajednicama.

Simon kaže • POKAZ

Dajte uputu koja uključuje neku vrstu akcije i prethodi joj s "Simon kaže". Kompleksnost akcija ovisit će o jezičnoj razini grupe. To može biti realistički izvediva radnja (na primjer "dodirnite nos") ili imaginarna ("hodajte u svemiru"). Grupa treba učiniti akciju (ali samo ako su čuli "Simon kaže"). Dajte više sudionika ulogu onoga koji zadaje zadatak. Video poveznica na upute: [youtube.com/watch?v=KhJsyTQk0Hs](https://www.youtube.com/watch?v=KhJsyTQk0Hs)

Prilagodba:

Možete pripremiti slike mogućih radnji. Ako ovu vježbu izvodite uživo, možete fizički pomoći djeci da naprave radnju, inače je možete podijeliti na različite faze, a djeca mogu oponašati svaku fazu.

Što radim? · POKAZ

Izgovorite rečenicu “Što radim”, a zatim pokažite bez riječi. Neke mogućnosti mogu uključivati jednostavne radnje, npr. igranje nogometa, kuhanje ili plivanje, a mogu napredovati i do složenije aktivnosti (čitam knjigu dok me juri lav). Sudionici moraju pogoditi aktivnost.

Prilagodba:

Prije početka možete prikazati slike nekih aktivnosti koje djeca mogu imitirati kako bi ih mogli koristiti kao joker kartu ako ne mogu smisliti što će prikazati. Kao što je spomenuto gore, ako ovu vježbu izvodite uživo, možete fizički pomoći djeci da naprave radnju, inače je možete podijeliti na različite faze, a djeca mogu oponašati svaku fazu.

Vježbe glasa · POKAZ

Dajte sljedeće upute:

- Koristeći zvuk šššššššš, pretvarajte se da tjerate muhu sa šake, pa ruku, pa noge i prste na nogama.
- Koristeći zvuk *Brrrrr* pretvarajte se da vozite automobil. Pretvarajte se da vozite u zavojima, idete uzbrdo, nizbrdo, vozite brzo, polako, stanete i krenete. S različitim smjerovima mijenjajte i visinu tona.
- Snažno zijevnite – zijevanje je dobro za otvaranje stražnjeg dijela grla. Dakle, široko zijevnite! Zijevajte govoreći dane u tjednu. Zijevajte izgovarajući svoje ime.
- Bacanje lopte na zvuk *a aaaaa* – pretvarati se da bacate loptu iz različitih rezonirajućih područja – iz glave, prsa, trbuha...
- Pretvarajte se da žvaćete žvaku ili slatkiše. Žvaćite žvaku i koristite usta i jezik za žvakanje.
- Isplazite jezik i napišite njime svoje ime.

S manjom grupom možete pokušati raditi ove vježbe sa svim mikrofonom uključenima. To stvara osjećaj prijateljstva i pripadnosti – osjećat ćete se manje neugodno nego da to radite u tišini, pa u slučaju velike grupe, držite barem svoj mikrofonski uključeni.

Brzalice · POKAZ

Vježbajte brzalice zajedno, samo s uključenim zvukom. Koristite različite brzine – počnite izgovaranjem svake izolirane riječi, a zatim ubrzajte. Također koristite intonaciju – pokušajte otpjevati brzalice (ova metoda također funkcionira za dijelove teksta s kojima djeca kasnije imaju problema, ako pripremate predstavu). Pozovite nekoliko volontera da pokušaju izgovoriti brzalice što brže mogu pred grupom.

Moguće brzalice na engleskom jeziku (pronađite odgovarajuće za jezik koji koristite):

- Betty bought a bit of butter. But Betty found her butter bitter.
- Red Lorry Yellow lorry
- She sells sea shells on the sea shore

Prilagodba:

Svakom djetetu može se dodijeliti jedna riječ u rečenici, tako da imamo grupnu brzalicu.

Ako je rečenica fokusirana na slovo R, djeca mogu napraviti zvuk (pljesak ruke) svaki put kad čuju ili vide slovo R.

Gumeno pile · POKAZ

Protresite ruke i noge, jednu po jednu, dok odbrojavate od 10, potom 9, 8 itd. (deset puta zatresite desnu ruku, deset puta lijevu ruku, deset puta desnu nogu, deset puta lijevu nogu, zatim devet puta desnu ruku i tako dalje) dok ne dosegnete po jedan trzaj u svakom udu, a nakon toga tresite cijelo tijelo istovremeno, poput gumenog pileta. Ova vježba je istinski korisna ako se igra kasnije u danu, ili kao pauza nakon dugog sjedenja ispred ekrana.

[youtube.com/watch?v=P-nAkhupPiE](https://www.youtube.com/watch?v=P-nAkhupPiE)

Prilagodba:

Prije nego što započnete igru, možete pokazati sliku ili video pileta-igračke i razgovarati o tome zašto se ova igra zove gumeno pile.

Opet, ručno podržite tijelo djeteta ili segmentiranje pokreta u manje dijelove.

Otišla sam u zoo • POKAZ

Svaka osoba započinje rečenicom "Otišla sam u zoološki vrt i vidjela sam.....". Ne zaboravite koristiti pokret i zvuk životinje koju odaberete.

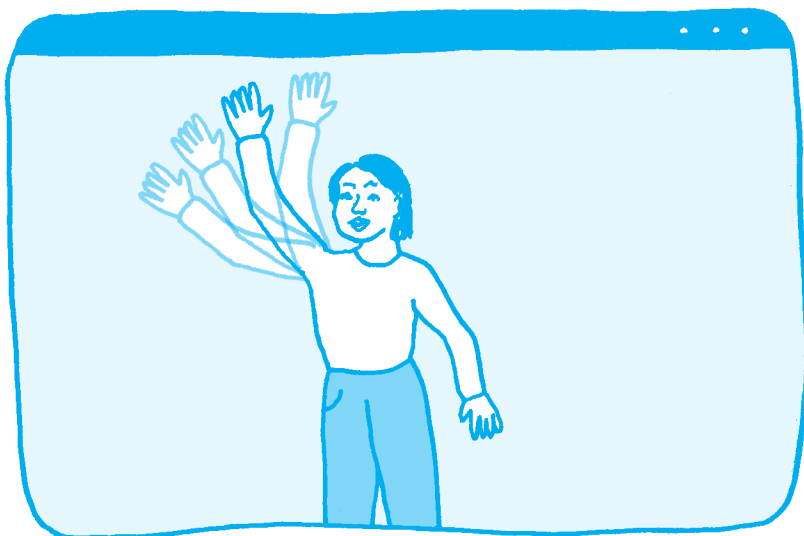
Na primjer, ako odaberete lava, morate se fizički pretvarati da ste lav i zvučati kao lavlja rika. Sljedeća osoba treba početi s istom rečenicom "Otišao sam u zoološki vrt", a zatim oponašati životinju sudionika koji je otišao prije, a zatim može napraviti radnju i zvuk vlastite životinje.

Možete prilagoditi ovu igru. Na primjer, mogli biste zatražiti od svih sudionika da ponove životinju svake osobe svojim pokretom i zvukom dok se vježba odvija. Tako su svi stalno angažirani.

Prilagodba:

Možete pripremiti slike životinja koje će uvijek biti prisutne na ploči ili na vašem zaslonu; također, svako dijete može odabrati jednu sliku, za slučaj da se ne može sjetiti bilo koje životinje. To može biti grupna igra ili u paru, tako da djeca nisu "sama" u pokretu i zvuku.

Ovu igru možete pretvoriti u vođenu improvizaciju, gdje cijela grupa odlazi u zoološki vrt i uz pomoć slika igrate igru "Bili smo u zoološkom vrtu i vidjeli...." Pokrete i zvuk možete podijeliti na faze, a djeca mogu zasebno oponašati svaku fazu.

1 2 3 od Bradford · KURINGA · KUD Transformator

Prije nego se sudionici podijele u sobe objasne se upute, a može se pokazati i primjer. Sudionici se podijele u parove u Zoom sobama u kojima će brojati do tri. Osoba A počinje s “Jedan”. Osoba B nastavlja sa “Dva”. Osoba A nastavlja s “Tri”, zatim osoba B opet počinje s “Jedan”, i tako dalje. Nakon što savladaju vježbu, možete je otežati tako da broj jedan zamijenite određenim pokretom i zvukom, na primjer mahanjem ruke i zvukom “Kabum!”. Ovaj pokret i zvuk zamjenjuju “Jedan” u brojanju, sve ostalo ostaje isto (razmjena između A i B, redoslijed sada ide ‘kabum’, ‘dva’, ‘tri’). Pravilo vrijedi za obje osobe. Nakon što par svlada brojanje sa zamjenom, može dodati još jedan pokret i zvuk vježbi umjesto brojanja ‘dva’, a kasnije i treći umjesto brojanja ‘tri’.

[youtube.com/watch?v=Q3qY1uC-s0k&feature=youtu.be](https://www.youtube.com/watch?v=Q3qY1uC-s0k&feature=youtu.be)

Varijacija ili nadogradnja:

Krajnjem rezultatu triju pokreta i zvukova možete dodati varijaciju tihog izvođenja – brojanje bi trebalo biti što je moguće tiše, kasnije potpuno bez zvuka. Ili možete isključiti mikrofona na Zoomu. Zatim nadogradite vježbu tako što ćete je izvoditi zatvorenih očiju ili s isključenom kamerom i uključenim mikrofonom. Nakon nekoliko minuta vježbanja, pred grupom podijelite male ‘koreografije’ koje su na taj način nastale.

Moguće varijacije:

- a) Ista igra može se ponoviti u novim parovima..
- b) Facilitator može otvoriti sobe za dvije osobe. One same odrade cijelu sekvencu: brojanje od 1 do 3, zamjena brojeva s ritmičkim pokretima te stvaranje koreografije njihovim kombiniranjem. Svi sudionici se vraćaju u glavnu prostoriju i svaki par predstavlja svoju koreografiju. Ostali sudionici mogu ih slijediti ili jednostavno promatrati.

Pet osjetila (osjetila, mašta, tema) · KUD Transformator

- a) Ovu vježbu započinjete pozivom svim sudionicima da isključe kameru i mikrofonski kako bi prvo sami istražili. Trebali bi istražiti sobu u kojoj se nalaze sa svim osjetilima. Vodite proces imenovanja pet osjetila i potičete maštu apstraktnim prijedlozima (primjerice: što može biti okus predmeta, ili njihov zvuk, koju bi pjesmu pjevala crvena olovka,...).
- b) Svaki sudionik pronalazi jedan predmet u svojoj sobi i fokusira se na njegov opis u apstraktnom smislu i koristeći svih pet osjetila. Dajte im vremena da stvore priču o ovom objektu kroz svojih pet osjetila. Kad završe, uključe kamere i mikrofonske.
- c) Napravite *break-out* sobe za parove. Par dijeli svoje priče i pokušavaju pogoditi predmete. Poanta nije u pogađanju predmeta, već u buđenju naše mašte i dijeljenju onoga što zamišljamo kada čujemo određene riječi, onoga što se budi u nama.
- d) Svi zajedno u velikoj grupi dijele svoje iskustvo.

Skulptura · KUD Transformator

Radimo s riječima koje smo izabrali iz teksta koji smo svi pročitali. To može biti članak o Kazalištu potlačenih ili o temi koju želimo istražiti.

- a) Kao facilitator, pronađite pet riječi ili pojmova iz teksta (također možete napraviti zaseban proces za pronalaženje riječi zajedno s grupom).
- b) Izaberite jednu riječ ili koncept i zamolite sve da naprave sliku ove riječi. U ovoj fazi svi smo zajedno u jednoj prostoriji, s uključenim kamerama i mikrofonskim. Ponovite isti postupak za svih pet riječi ili pojmova.
- c) Ponovite riječi, tako da svaka osoba ponovi svoje slike još jednom. Onda dinamiziramo slike. Svaki sudionik dodaje pokret i zvuk.
- d) Svi isključuju kamere. Izgovarajući jednu riječ ili koncept, uključujemo kamere jednu po jednu, prikazujući našu dinamiziranu sliku. Ideja je napraviti zajedničku koreografiju zadanog koncepta.

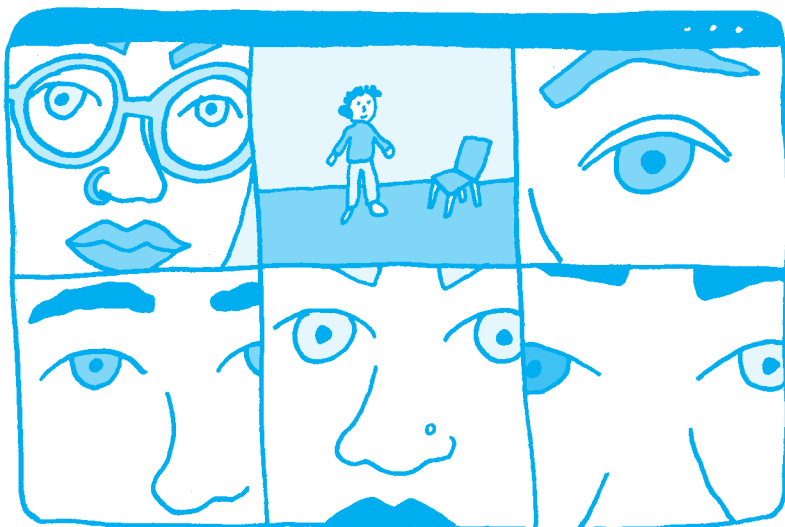
Suprotnosti: Učinite suprotno! · KURINGA

Facilitator odabire precizne radnje koje će sudionici izvoditi, a sve moraju biti vidljive u okvirima zaslona. U početku, sudionici slijede upravo ono što facilitatorica kaže. Zatim, facilitatorica kaže sudionicima da učine upravo suprotno od onoga što kaže.

Facilitator može i kombinirati zadatke. Na primjer: daleko i gore; blizu i optimistično; itd.

Neke mogućnosti:

- *Blizu* (Svaki sudionik dolazi što bliže svom ekranu) / *Daleko* (Sudionici se udaljavaju što je moguće više)
- *Gore* (Sudionici podižu ruke) / *Dolje* (Sudionici spuštaju ruke)
- *Optimistično* (Napravite optimističan izraz lica) / *Pesimistično* (Napravite pesimističan izraz lica)
- *Tužno* (Sudionice načine tužno lice) / *Sretno* (Sudionice načine sretno lice)
- *Otvoreno* (Sudionici čine svoje tijelo što je moguće većim) / *Zatvoreno* (Sudionici čine svoje tijelo što je moguće manjim)
- *Sporo* (pokreti) / *Brzo* (pokreti)

Stvaranje sadržaja

Prije nego krenemo u izradu kazališne predstave/izvedbe, moramo pronaći relevantnu temu za grupu. Kako u Kazalištu potlačenih radimo sa stvarnim životnim pričama iz naših života/zajednica koje se bave sustavnom opresijom, važno je kako ulazimo u proces otvaranja srca i uma. Igre i vježbe odabrane za ovu fazu mogu nam biti od velike pomoći da izvučemo teme koje se pojavljuju u grupi.

Predavanje s pop-up riječima · KUD Transformator

- a) Za predavača/pripovjedača odabran je jedan sudionik. Ostatak grupe odlučuje o naslovu predavanja/priče koju će odabrani sudionik ispričati.
- b) Svi ostali sudionici gase kamere i stišaju mikrofone, tako da se vidi i čuje samo predavač/pripovjedač.
- c) Predavač/pripovjedač započinje improvizirani monolog na odabrani naslov.
- d) Kako predavač/pripovjedač započinje aktivnost, drugi sudionici koriste funkciju 'chat' kako bi napisali riječi koje predavač/pripovjedač zatim mora uključiti u svoj monolog. Što brže to učine i što to uključivanje ima više smisla za cjelokupni narativ (tj. što je više organski integriran u narativ), to bolje.
- e) Nakon unaprijed određenog vremenskog intervala (približno), voditelj u chat piše 'pronađi kraj'. Nakon toga se više ne predlažu riječi, predavač/pripovjedač ima još 1 minutu da završi svoj monolog, po mogućnosti kako bi sve skupa imalo smisla.
- f) Sudionici se izmjenjuju kako bi svi isprobali aktivnost. Svaki dobiva novi naslov.

Napomene:

Lijepo je prvo dati predavaču/pripovjedaču malo vremena kako bi se mogao uključiti u aktivnost. Ostavite ga/ju da improvizira svoj monolog minutu ili dvije bez predlaganja novih riječi.

Kad riječi počnu iskakati, isprva ih držite povezanim s temom predavanja/priče. Kasnije počnite uvoditi sve više nepovezanih, bizarnih ili čak apsurdnih riječi kako biste predavaču/pripovjedaču postavljali sve veći izazov.

Kretanje i riječi · POKAZ

Počnite pozivanjem grupe da razmisli o tri pozitivne riječi kako bi se opisala. Možete ponuditi i popis riječi. Ako netko nije upoznat s određenom rječju, pozovite nekoga iz grupe tko je već zna objasniti, ali pokušajte koristiti pantomimu i parafraziranje da je opišete – izbjegavajte prijevod koliko god je to moguće.

Nakon što svatko odabere svoje tri riječi, pozovite ga da ih izrazi pomoću tri različite radnje. Nakon što imate tri različite radnje, koristite fluidni pokret kako biste povezali tri akcije. Rezultat bi trebao izgledati kao kratki koreografirani ples. Zamolite svaku osobu da pokaže svoje djelo bez opisnih riječi.

Likovi iz pokreta · POKAZ

Krećite se po prostoru prateći različite dijelove tijela. Pokušajte razmišljati o liku koji bi se kretao na taj način. Dodajte glas vježbi – kako vaš položaj tijela mijenja vaš glas?

[youtube.com/watch?v=-VZizDo1bKg](https://www.youtube.com/watch?v=-VZizDo1bKg)

Prilagodba:

Možete pokazati nekoliko pokreta i dijete ih oponaša jedan po jedan. Kada vas djeca oponašaju, možete komentirati ono što su dodala u pokretu i tražiti od drugih da oponašaju i to.

Možete koristiti unaprijed pripremljene slike nekih znakova ili čak videozapise ili kostime.

Improvizacija · POKAZ

Nakon stvaranja likova, sudionici rade improvizacije u parovima (podijeljeni u sobama ili na privatnim video pozivima).

Mogu li razmisliti o tome gdje su se ta dva lika susrela? Što oni rade tamo? Što se dogodi? Pokušavaju stvoriti mali performans s jednostavnim dramaturgijom – uvod, središnji sukob, rješenje.

Glavna poanta je biti što razigraniji, zabaviti se s likovima, istražiti ih u različitim okruženjima. To se može učiniti u nekoliko krugova, u različitim parovima, ili čak s više likova zajedno.

Sudionici se dovode u životnu situaciju u kojoj trebaju kreativno koristiti jezik, kako bi komunicirali bez scenarija, te u kojoj imaju mogućnost prilagoditi situaciju svojoj jezičnoj razini.

Prilagodba:

Ovo možete pretvoriti u grupnu aktivnost ako ne funkcionira u parovima. Vi kao učitelj također možete biti dio improvizacije i pomoći djeci kojoj je teško improvizirati postavljajući im dodatna pitanja.

Kolektivne asocijacije • POKAZ

Dok jedan par nastupa, ostatak grupe zapisuje svoje asocijacije – riječi, slike, rečenice, uzvike koji im padaju na pamet. Zatim se sudionici pozivaju da svaki napiše pjesmu napravljenu iz ovog kolektivnog bazena riječi. To se može učiniti samo tako što će se riječi i fraze staviti u drugi redosljed, ili tako što će se one koristiti kao polazište za potpuno drugačiju poetsku tvorevinu.

Osim poticanja kreativnosti, ova tehnika omogućuje sudionicima da kreiraju na ciljnom jeziku bez previše opterećivanja ispravnom gramatikom i sintaksom.

Prilagodba:

Možete pripremiti određeni broj slika ili riječi prije početka ove igre tako da djeca mogu koristiti neke od njih ako nemaju asocijacije. Ako neki od sudionika koriste čitače zaslona, važno je zamoliti grupu da ne objavljuje u chatu ili bilo kojem drugom kolektivnom dokumentu prije kraja improvizacija. Ovo vrijedi za svako pisanje dok netko govori.

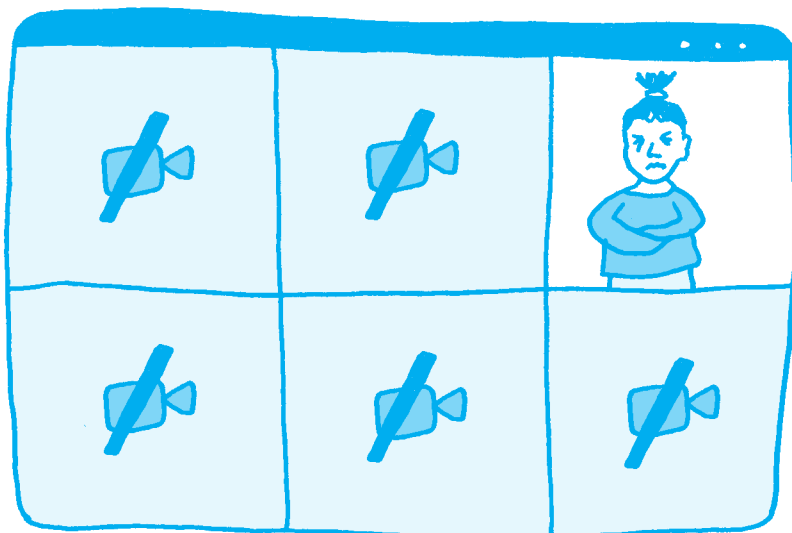
Vrući stolac · POKAZ

Svaki sudionik mora razmisliti o pozadinskoj priči svog lika. Zatim odgovaraju na pitanja grupe, glasom i tjelesnošću lika.

Odgovore trebaju smisliti na licu mjesta, i uvijek govoriti u prvom licu. Primjeri pitanja: Kako se zoveš? Tko ti je najbolji prijatelj? Šta misliš o_____? Gdje se vidiš za 5 godina? Itd.

Prilagodba:

Kao varijaciju, možete staviti dvije osobe u vruću stolicu: glavni lik i njihov prijatelj ili član obitelji koji također zna svoju pozadinsku priču. Dakle, ako dijete ne zna kako odgovoriti na pitanja, uza se imaju osobu koja može odgovoriti.

Najgora uloga · POKAZ

Ovo je improvizacijska igra. Svi isključe kamere i uključe ih kad dobiju ideju. Ovo je kazališna verzija oluje mozgova! Zadatak je odabrati ulogu i napraviti niz kratkih improvizacija istražujući najgore što uloga može biti. Ako je uloga 'roditelj', to može biti roditelj koji zanemaruje dijete, koji ga ili tuče ili je previše zaštitnički nastrojen.

Dobro je početi s ulogom koja je poznata većini sudionika (roditelj, učitelj, prijatelj, partner), a tek kasnije prijeći na određenu temu koja se istražuje. Na primjer, ako je skupina sastavljena od neurodivergentnih sudionika, uloga može biti „najgora neurotipična osoba” – to je sredstvo za istraživanje ugnjetavanja koje skupina trpi. Ako je tema maltretiranje u školama, uloga može biti 'najgori kolega'.

Na taj način radionica može pomoći grupi u boljem razumijevanju ili komuniciranju vlastitih perspektiva, ali i kao potencijalni uvod u forum kazališta. No, nije potrebno ići sve do forum kazališta – uvijek možete koristiti ovu vježbu kao početnu točku za raspravu.

Iz perspektive učenja jezika, tako se stvara intrinzična motivacija – to su teme koje su zaista relevantne za učenike, a to će im pomoći da progovore: cilj nije govoriti jezik, već pronaći način da komuniciraju svoju stvarnost.

Prilagodba:

To se može pretvoriti u igranje u grupama ili parovima tako da pritisak čekanja i izvođenja nije samo na jednoj osobi.

Kazalište slika

Kazalište slika⁵ obuhvaća nekoliko tehnika koje se često koriste kao pripreme za druge tehnike. Sudionici, koristeći neverbalne oblike, utjelovljuju svoje osjećaje i iskustvo koristeći samo tijelo i prostor. Glumice se izražavaju sredstvima 'zamrznutih slika', pazeći na položaj svojih tijela, zamrznute pokrete i izraze lica. U procesu izrade slike riječi nisu dopuštene – 'kiparica' oblikuje kipove pomicanjem dijelova tijela drugih sudionika ili predstavljanjem same slike, koja se mora kopirati što je bliže moguće. Kasnije se slike dinamiziraju dodavanjem pokreta i ključnih riječi ili rečenica.

Fotografiranje slike · KURINGA

(2 do 4 volontera)

Dvoje volontera svojim licem i tijelom stvara sliku – svi ostali sudionici isključuju kamere, tako da se vide samo dvoje volontera. Promatrači bi trebali dobro obratiti pozornost na njihove slike i pokušati zapamtiti jednu od njih.

Moderator zatim traži od volontera da "izbrišu" svoju sliku, što znači da opuste tijelo.

1. korak: Facilitator traži od promatrača da reproduciraju jednu od slika.

2. korak: Volonter ponovno prikazuje svoju sliku kako bi vidio koji su je sudionici pravilno reproducirali. U nastavku, oni moraju reproducirati drugu sliku i zatim provjeriti s drugim volonterom. Igra se može usložniti, na primjer s tri volontera, a zatim četiri.

Napomena: igra također može početi sa samo jednim volonterom.

Količina ljudi uvijek ovisi o količini vremena, cilju moderatora i interesu grupe za nastavak rada s istom igrom.

⁵ KUD Transformator. *Theatre of the Oppressed*. KUD Transformator, kudtransformator.com/portfolio-item/delavnice-in-izobrazavanja/#tab-id-2. seen 3. 5. 2022.

Igra ogledala • KURINGA • KUD Transformator

Facilitator dijeli grupu u parove. Ako je potrebno, facilitator može sudjelovati kako bi upotunio par. Svaki sudionik se fokusira na video svog partnera. Sami određuju tko će prvi voditi, a tko slijediti. Osoba koja slijedi ponavlja sve što vođa napravi. Nakon nekog vremena, facilitator da uputu da osoba koja slijedi ne samo ponavlja, već i pojača izraze i pokrete svog partnera. Nakon nekog vremena uloge se mijenjaju i proces se ponavlja. Na kraju obje su osobe vođe i razvijaju dijalog, utičući jedna na drugu.

Također se koristi za generiranje tema i demehanizaciju.

Identifikacija tema represije: Improvizacija

Pet slika i riječi opresije • KURINGA

Nakon što je facilitatorica objasnila koncept opresije koji se koristi u feminističkom Kazalištu potlačenih, pozove se pet volontera da pokažu slike koje se odnose na njihovo razumijevanje opresije kao društvenog odnosa. Svaka slika ima broj: 1, 2, 3, 4 i 5. Pomoću brojeva facilitator pomaže sudionicima da nauče i zapamte slike, da ih ponavljaju i stvaraju nizove među njima, istražujući moguće veze. Nakon nekog vremena, facilitator traži od grupe da imenuje svaku sliku koristeći samo jednu riječ. Vježba se ponavlja korištenjem riječi odabranih kao naslov za sliku. Kombinacija riječi i slika postaje polazište za kolektivne definicije svake slike. Facilitator potiče sudionike da sugeriraju ritmičke pokrete i zvukove kako bi upotpunili i ispunili sadržaj slika.

U malim skupinama: sudionici moraju odabrati tri od pet slika. Koristeći ih uz ritam, pokret i zvuk, oni stvaraju narativ o ugnjetavanju kroz neverbalnu izvedbu.

Prije prezentacija facilitator mora dodijeliti svaku grupu jednoj od preostalih. Na primjer, Grupa 1 će biti posebnu pažnju obratiti prema Grupi 2, Grupa 2 prema Grupi 3 i Grupa 3 prema Grupi 1. Svaku se skupinu zamoli da posebno pažljivo promatraju izvedbu njima dodijeljene skupine.

Nakon prezentacija, svaka grupa razmišlja o naslovu za izvedbu grupe koju su promatrali.

Daljnje mogućnosti: napisati kolektivni pjesnički tekst, pronaći ritmički način njegova čitanja i istražiti kombinaciju slike i teksta.

Završite raspravom o temama izvedbi.

Koliko “A” u jednom “A” · KURINGA

(Ovo se može koristiti kao proširenje prethodne vježbe)

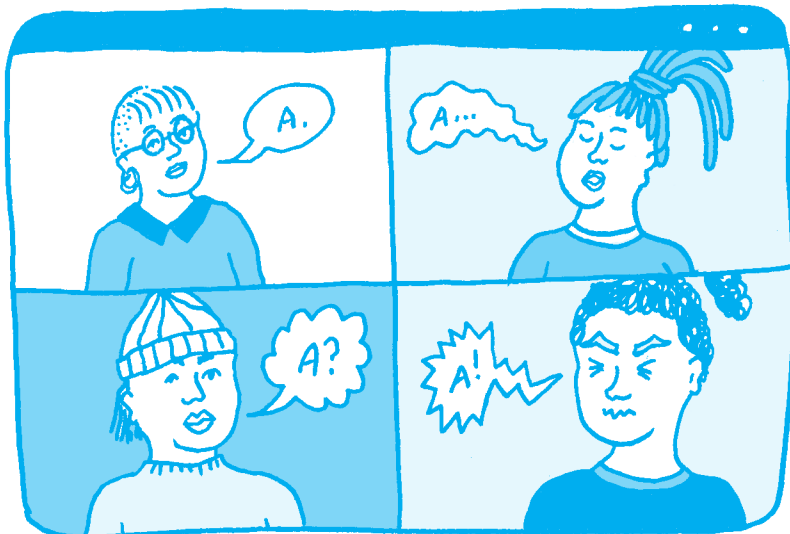
1. korak: Koristeći samo samoglasnike (a, e, i, o, u) moderator potiče sudionike da pronađu različite načine izražavanja različitog sadržaja. Sudionik treba povezati samoglasnik “a” (ili e, i, o, u) s nekom vrstom narativa: na primjer, sudionik pokazuje na nešto i viče “A!” kao da je vidio pauka. Grupa bi trebala generirati sadržaj kroz isprobavanje niza različitih načina da se izgovori “a”. Kada facilitator ima osjećaj da je dovoljno mogućnosti isprobano s jednim samoglasnikom, može prijeći na sljedeći.

2. korak: Grupa istražuje pet riječi iz prethodne igre, pronalazeći različite perspektive i pristupe.

Korak 3: Sudionici moraju pronaći svakodnevne rečenice koje izražavaju konkretna društvena iskustva povezana s prethodno raspravljenim temama. Facilitator bilježi ove rečenice. Sudionici isprobavaju različite načine izgovaranja svake rečenice, istražujući različite sadržaje koje mogu nositi.

U malim skupinama: odaberite iz vježbe dvije ili tri rečenice koje dodatno možete ritmički razraditi i pretočite u kratke performanse.

Predstavite rezultate i raspravite.

Koliko “A” u jednom “A” · KURINGA

(Kao neovisna igra)

1. korak: Koristeći samo samoglasnike (a, e, i, o, u) facilitator potiče sudionike da pronađu različite načine izražavanja različitog sadržaja.

2. korak: Sudionici istražuju riječi koje facilitator predlaže (na primjer: Da, Ne, Možda) i pokušavaju pronaći različite perspektive iste riječi kroz njihove različite načine izvođenja.

3. korak: Sudionici biraju rečenice iz svakodnevice koje izražavaju ugnjetavanje u njihovom društvenom iskustvu. Igra može završiti ovdje ili se može prijeći na sljedeći korak.

Facilitator bilježi ove rečenice. Sudionici isprobavaju različite načine izgovaranja svake rečenice, istražujući različite sadržaje i interpretacije koje one mogu nositi.

U malim skupinama: Odaberite dvije ili tri rečenice iz vježbe da se dalje razvija ritmički i stvoriti performanse s njima.

Predstavite rezultate i raspravite.

Pet razlika · KURINGA

Facilitator traži od volontera da napravi sliku sa svojim tijelom. Zatim, svi sudionici trebaju obratiti pozornost na tako stvorenu sliku – na položaj tijela i okolinu. Nakon nekoliko minuta, volonterka isključuje kameru i mijenja 5 aspekata svog tijela i okoline – svaka promjena mora biti vidljiva na ekranu. Kada ponovno uključi kameru, sudionici pokušavaju naći što se promijenilo.

Slike

– što radimo u određeno doba dana

• KUD Transformator

Svi sudionici uključe kamere i mikrofone i započnu vježbu. U početku svaka osoba igra samostalno. To je igra pantomime, bez priče i bez dijaloga između igrača. Svaka osoba se fokusira na svoja vlastita iskustva.

Vođa igre kaže doba dana, a igrači pokažu što je to što oni obično rade u to vrijeme. Počinjemo u jedan sat noću. Dva sata, tri sata, četiri sata itd. dok se ponovo ne vratimo na jedan sat.

Tijekom sati u kojima je više aktivnosti, daje se više vremena za neverbalne performanse. Da bi rad grupe bio zanimljiviji, možemo i dodati druge, posebne trenutke: Božić je, vaš rođendan, dan glasovanja, čitate šokantne vijesti u novinama, radite svoju omiljenu stvar.

Varijacija

Dozvoljeno vam je da na brzinu pogledate što drugi rade. Ako rade nešto što vam je draže, onda to možete na trenutak raditi s njima, prije nego što se vratite na svoju izvornu omiljenu aktivnost. Onda se stvari nastavljaju normalnim dnevnim rasporedom. Ovo je dobra vježba za promatranje vlastitih rutina i dnevnih sekvenci, a uz to pruža moderatoru (posebno kod mladih sudionika) priliku da prepozna što je trenutno prisutno u njihovim životima.

Praćenje

Ponavljajući pokreti: pronađite tri pokreta u svojoj svakodnevnoj rutini koje često ponavljate i naučite ih poput koreografije. Pronađi još dvoje ljudi, da svaki od njih poučava ostale koreografiji. Onda ih pokušajte utkati u novu kolektivnu kompoziciju. Također možete dodati pjesmu ili izmisliti popratni zvučni pejzaž.⁶

Novinsko kazalište ili kazalište medija

(KURINGA, POKAZ, KUD TRANSFORMATOR)

Example of the Newspaper Theatre online presentation by the Slovenian group Resilient Revolt: [youtube.com/watch?time_continue=43&v=E9_fySpggVc&feature=emb_logo](https://www.youtube.com/watch?time_continue=43&v=E9_fySpggVc&feature=emb_logo)

(Upogljivi upor, KUD Transformator)

Novinsko kazalište: Rad na društvenom kontekstu

Novinsko kazalište pojavilo se 1970-ih u Brazilu kao estetski odgovor na autoritarnu cenzuru koju je medijima, umjetnicima i društvu nametnula vojna diktatura. Korištenje te metodologije danas uključuje potrebu za demokratizacijom masovnih medija koje kontroliraju gospodarske sile i za istraživanjem mogućnosti koje nude nova komunikacijska sredstva, kao što je internet. Unutar Feminističkog kazališta potlačenih razvija se i Novinsko kazalište uglavnom kao strukturni temelj za istraživanje društvenog konteksta.⁷

U vrijeme kada je nastala, glavna svrha ove tehnike bila je osigurati način da se ljudi uključe i dekonstruiraju poruke često skrivene u novinskim člancima. Danas se te tehnike koriste za rad s bilo kojom vrstom tekstova koji ne spadaju u književnost – vijesti, reklame, popularne pjesme itd. Cilj je koristiti tijelo i estetska sredstva za dekonstrukciju ideoloških poruka koje nas okružuju. U tu svrhu možemo raditi s bilo kojom vrstom teksta; ipak, upotreba popularne glazbe na ciljnom jeziku može se pokazati posebno korisnom. To je suštinski motivirajuće i relevantno za osobi kontekst učenika.

⁷ SANTOS, Bárbara. *Theatre of the Oppressed ROOTS & WINGS a theory of praxis*. Los Angeles – USA, KURINGA in conjunction with UCLA Art & Global Health Center and UCLA Prison Education Program, 2019

Kazalište medija

Facilitator traži od sudionika da koriste svoje digitalne uređaje za pronalaženje vijesti, članaka, slika, slogana, reklama, videa, objava na društvenim mrežama itd., vezanih uz teme do kojih se došlo, tj. o kojima se raspravljalo u prethodnim aktivnostima. Cilj je pronaći veze među raspravama u grupama s načinom na koji društvo vidi tu temu.

U manjim skupinama: svaki sudionik predstavlja sažetak svojih otkrića i objašnjava motivaciju za ovaj izbor. Nakon kratke rasprave, grupa odabire jedan ili dva primjera od svih promatranih/podijeljenih materijala. Grupa mora definirati koji će materijal koristiti, primjerice dio članka, naslov, fotografiju itd.

Imajte na umu da ovi materijali služe samo kao inspiracija (sudionici bi se trebali osjećati slobodno u vlastitoj kreativnosti). Ipak, evo nekih mogućih tehnika koje se koriste za stvaranje improvizacije: prezentacije i kolektivna diskusija o društvenom kontekstu, kako društvo razumije temu i društvene prikaze tih tema.

12 tehnika novinskog kazališta

Jednostavno čitanje

Tekst se čita izvan izvornog konteksta, neutralnim glasom. Ova tehnika je posebno upečatljiva kada se koristi uz stihove popularne pjesme - tekst se čita potpuno odvojen od glazbe.

Komplementarno čitanje

Možemo dodati informacije koje su relevantne, ali nisu prisutne u izvornom tekstu. To može pružiti potpuniju verziju teksta. Sudionici se mogu zapitati "što nedostaje, što se izostavlja?" i provesti istraživanje kako bi se te informacije dodale u čitanje, kao komplementarni tekst iz drugog izvora.

Nasuprotno čitanje

Sudionici mogu pronaći tekst koji je povezan s izvornim tekstom ili mu je proturječan. Čitajući ih naizmjenično, mogu pružiti novu dimenziju i detaljno objašnjenje.

Ritmičko čitanje

Sudionici mogu koristiti (drugačiji) ritam teksta, kao način glazbenog komentara. Kad se izvorni tekst već koristi kao dio glazbe, mijenjanje žanra može dodati potpuno nove konotacije: što ako se rap pjesma pjeva kao balada ili revolucionarni marš?

Paralelna radnja

Čitanje teksta popraćeno je paralelnim radnjama koje prikazuju društveni i politički kontekst teksta.

Improvizacija

Sudionici mogu improvizirati situaciju iz teksta i otvoriti ga za intervencije i sugestije publike

Povijesno čitanje

Tekst je stavljen u povijesni kontekst – to bi moglo značiti prikazivanje nekih scena ili uključivanje nekih činjenica koje pokazuju da je ideologija koja se čini prirodnom nastala u nekom trenutku. Na primjer, ako radimo sa stihovima “work hard play hard”, možemo pokazati koliko je radnih sati ljudi obično radilo u različitim društvenim i povijesnim kontekstima.

Pojačavanje

Ideja koja stoji iza teksta pojačana je novom estetskom dimenzijom, dodavanjem jinglova, reklama ili drugog materijala koji naglašava središnju temu izvedbe.

Konkretizacija apstraktnog

Postali smo desenzibilizirani za određene pojmove uslijed njihove prevelike upotrebe. Pokazujući pravo značenje pojmova kao što su “izbjeglička kriza” ili “mjere štednje” na pozornici, ova tehnika omogućuje sudionicima da naprave korak unatrag i ponovno razmisle o pravom značenju i utjecaju tih pojmova.

Tekst izvan konteksta

Kada se tekst čita u različitim postavkama, može imati potpuno drugačije značenje. To se u nekim slučajevima radi s glazbenim videozapisima. Na taj se način ljubavna pjesma može shvatiti kao borbena pjesma za pravedan svijet.

Umetanje u stvarni kontekst

Ovom tehnikom nastojimo da stvarni kontekst bude što prisutniji – osvještavamo kako je drugačije iskustvo čitanja vijesti o ratu kod kuće iz fotelje, ili u okruženju koje rekreira bojno polje na pozornici..

Terenski intervju (ispitivanje)

Tijekom izvedbe intervjuiraju se likovi iz teksta, što im daje mogućnost da govore o svojoj perspektivi situacije.

Primjer eksperimentiranja s korištenjem novinskog kazališta s popularnom pjesmom u video pozivu: youtu.be/c4Lb_WatEYA

Estetika potlačenih · KURINGA

Estetika potlačenih je skup aktivnosti.⁸ Cilj joj je rastočiti strategije sustava tlačenja koje uvjeravaju potlačene žene i muškarce da nisu sposobni za stvaranje, proizvodnju, odlučivanje, te da bi trebali biti zadovoljni samo s konzumiranjem. Estetika potlačenih je vježba slobode koja potiče kreativnu i kritičku proizvodnju kulture i znanja.

Zvuk, slika i riječ tri su osnovne putanje u korijenu estetike potlačenih za promicanje svjesnog oslobađanja od zamki koje postavlja estetika tlačitelja. Ovaj estetski proces zahtijeva da ispitanici nastoje razumjeti stvarnost iz vlastite perspektive, pritom imajući u vidu kontekst koji je okružuje; te bilježe i izražavaju tu percepciju kroz umjetničko stvaralaštvo: crtež, slikarstvo, fotografiju, skulpturu, ples, poeziju, glazbu, sliku, tekst, performans itd. Prikazi koje proizvode otkrivaju i odražavaju ne samo otkriće kreativnih potencijala, već i eksperimentiranje s procesima refleksije. To je radikalna korak ka pozicioniranju sebe u odnosu na stvarnost.

⁸ SANTOS, Bárbara. *Theatre of the Oppressed ROOTS & WINGS a theory of praxis*. Los Angeles – USA, KURINGA in conjunction with UCLA Art & Global Health Center and UCLA Prison Education Program, 2019

Istraživanje pjesme govorom i pokretom • POKAZ

Ovu je vježbu moguće izvesti nadograđivanjem na zajednički stvorene pjesme iz ranijih sesija, a možete koristiti i bilo koje druge pjesme.

Prva vježba se obavlja u parovima (u privatnim sobama ili video pozivu). Pogledajte pjesmu zajedno. Odlučite tko će čitati, a tko će se kretati.

Osoba koja čita pjesmu: Vježbajte čitanje pjesme naglas. Pobrinite se da ne žurite. Uljepšajte riječi različitim izražajnim sredstvima, primjerice, pojedine riječi izgovorite glasno, tiho, brzo, sporo, produžite riječi, otpjevajte riječi, ponovite riječi ako želite.

Osoba koja obavlja pokret: Iskoristite cijelo tijelo da izrazite riječi. To ne mora biti svaka riječ, već one koje se za vas ističu. Pustite pokret u svoju kralježnicu. Koristite različite razine, primjerice visoke ili niske. Ispružite tijelo ili ga učinite malim. Koristite izraze lica. Upotrijebite prostor u kojem se nalazite, primjerice, možete se okretati ili skakati.

Zapamtite da ne postoji ispravan ili pogrešan način da se ovo uradi. Ova je vježba ono što od nje stvorite i što želite. To je vaša kreacija.

Odvojite 10 minuta da zajedno istražite riječi.

Kad se vrate, neka svaki par pokaže što je učinio. Svatko može promatrati. Promatrači mogu dati povratne informacije.

Prilagodba:

Možete pretvoriti ovo u grupnu vježbu ili vježbu u parovima.

Prvo možete pročitati pjesmu si pokazati pokret grupi i zamoliti grupu da imitira. Nakon probe možete samo pročitati pjesmu, a da grupa radi pokret koji ste prethodno pokazivali (uz poticanje improvizacije).

Ako je rad s cijelom pjesmom previše složen, odaberite jedan stih, i neka različiti sudionici daju svoju interpretaciju.

Pjesma i ples imena • KURINGA

Svaki sudionik daje prijedlog kako pjevati i plesati svoje ime i predstaviti ga drugima, koji prate i plešu na svoje ime. Svi sudionici uče plesove imena dok slušaju pjesme.

U malim skupinama: skupina stvara kolektivnu kompozitnu koreografiju svojih imena (Napomena: Grupa može koristiti cijelo ime ili samo samoglasnike.)

Nakon rada treba prezentirati kolektivne koreografije.

(Napomena: Ova vježba ne funkcionira kad svi sudionici pjevaju u isto vrijeme.)

Ples svakodnevnog života (Prepoznavanje tema opresije) • KURINGA

Facilitator potiče sudionike da razmisle o svojoj svakodnevnoj rutini i odaberu pet različitih kretnji koje pokazuju konkretne aktivnosti koje smatraju relevantnima. (Imajte na umu pandemiju kao novo društveno iskustvo.)

Pojedinačno: Svaki sudionik mora odabrati svoja tri pokreta i istražiti njihovo značenje, važnost, fizičke posljedice itd., te ih kombinirati u repetitivni slijed.

U malim skupinama: Svaka osoba predstavlja svoj slijed. Članovi male grupe stvaraju kolektivnu koreografiju koristeći neke od pokreta koje su predstavili njihovi partneri. Napomena: Oni ne moraju koristiti sve pokrete.

Sve grupe zajedno: Svaka grupa predstavlja svoju koreografiju.

Zatim facilitator dodjeljuje svaku grupu drugoj grupi. Kada jedna grupa izloži svoj rad, odgovorna grupa zapisuje riječi koje su u skladu s njihovom percepcijom izvedbe.

Svaka se mala skupina zatim okuplja kako bi razmijenila svoja shvaćanja o koreografiji druge skupine. Kolektivno, svoje bilješke moraju pretvoriti u poetski tekst i pronaći ritmički način čitanja ili pjevanja drugima.

Nakon prezentacija pjesničkih tekstova slijedi grupna rasprava o temama koje su inspirirale koreografije.

Stvaranje likova: Predmet • KURINGA

Facilitator potiče svakog sudionika da u svom domu pronađe predmet povezan s prethodno raspravljenim temama. Važno je zamoliti sudionike da obrate pozornost na veličinu, težinu, krhkost i rizike za taj predmet te jasno reći da će se on koristiti u estetskom istraživanju.

Kada svaki sudionik ima svoj predmet, mora ga predstaviti drugima i dati obrazloženje svog izbora.

1. korak: Individualno istraživanje

Istražite sve mogućnosti predmeta: zvukove / ritmove / različite funkcije / odnos prema tijelu sudionika, itd..

2. korak: Pronalaženje lika

Svaki sudionik počinje definirati specifičan odnos prema svom predmetu; treba se zapitati kome bi on mogao pripadati i kako bi se takav lik mogao izraziti kroz taj predmet.

3. korak: Kolektivna izvedba

U malim skupinama: svaki sudionik predstavlja sebe kroz neverbalnu radnju. Likovi se susreću u parovima i vode neverbalni dijalog kroz predmete. Obratite pozornost na ravnotežu između akcije i reakcije na drugog. Koristite vježbu kao način upoznavanja i razumijevanja međusobne volje, želje, cilja...

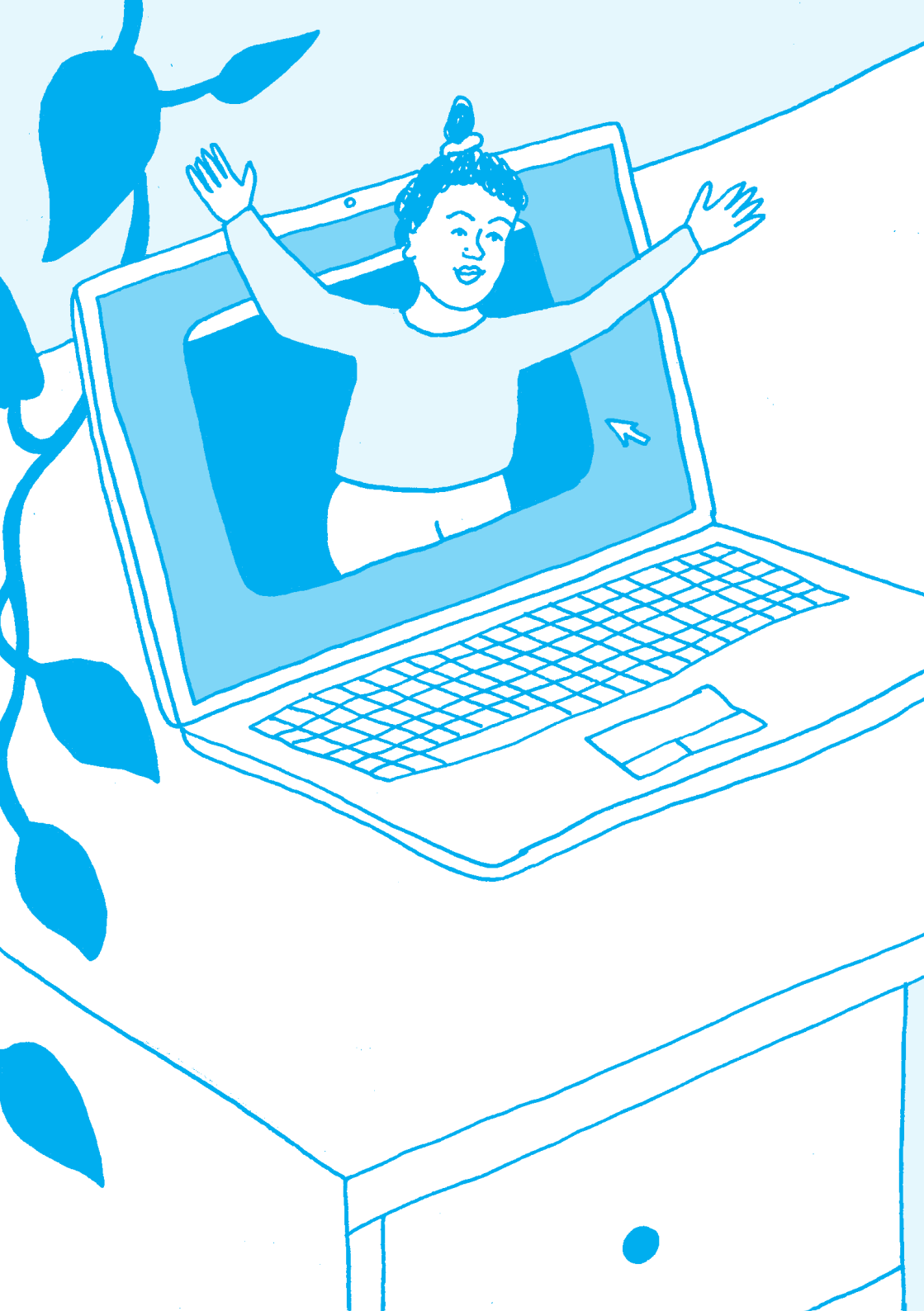
Iz tog iskustva, mala grupa stvara zajedničku predstavu, i mogući narativ koji uključuje ove likove i njihove objekte. Rezultat bi po mogućnosti trebao biti neverbalna izvedba sa zvukom/ritmom. Sudionici također mogu koristiti kostime kako bi njihova poanta bila očiglednija.

Četvrti korak: Prezentacije

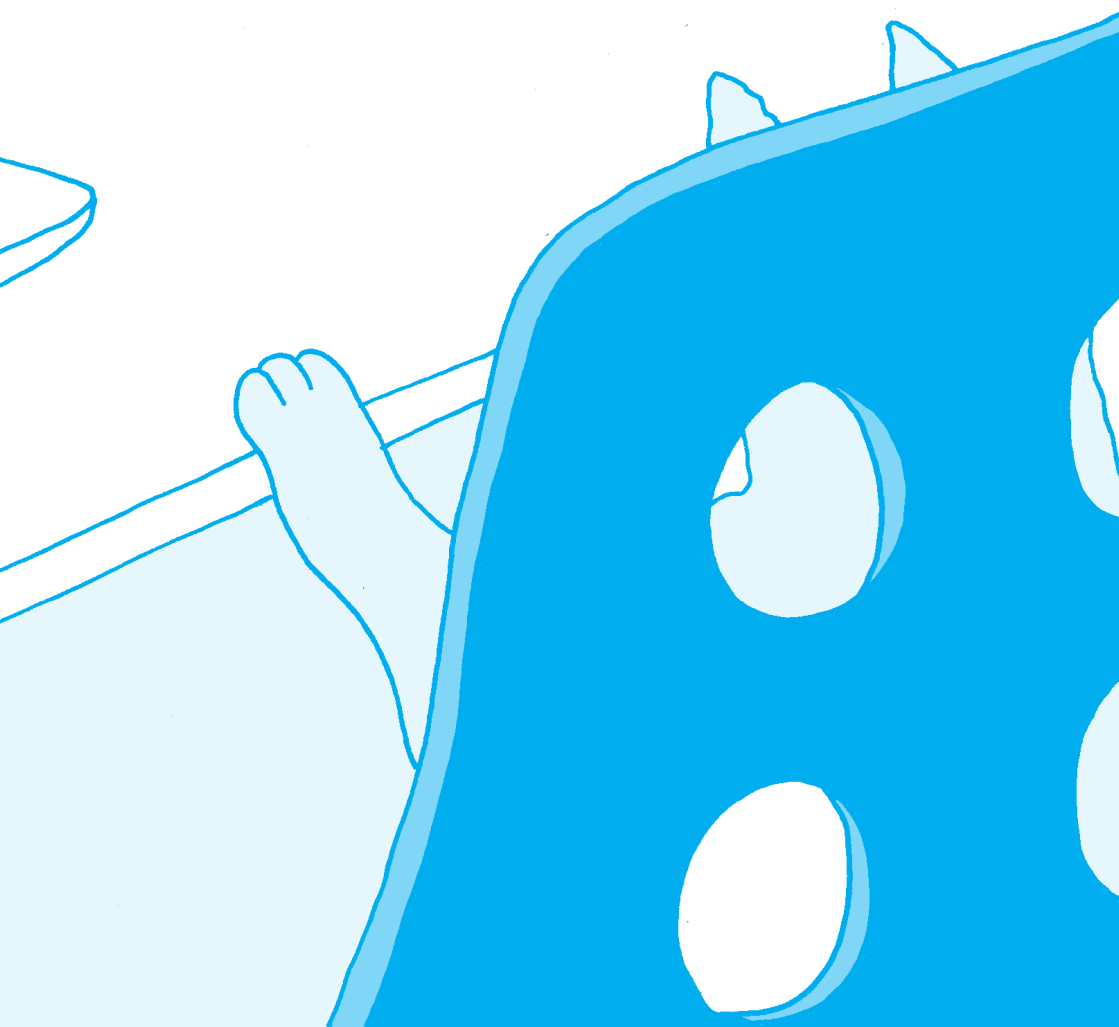
Rasprava o socijalnim problemima zastupljenim u predstavama.

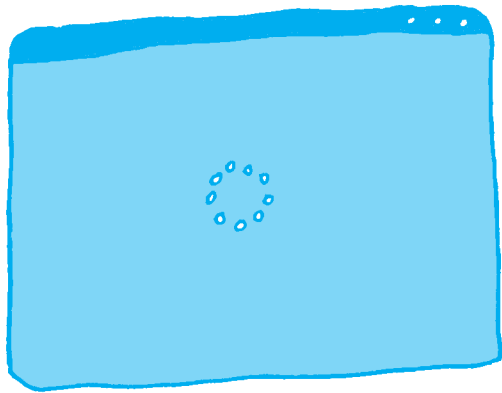
Mogući daljnji koraci:

Estetska sinestezija: pisanje pjesničkog teksta za predstavu (kao u Plesu svakodnevnog života)

POGLED U BUDUĆNOST

Kako je pandemija postala ustaljeniji i normalniji dio našeg svakodnevnog života i rutine, sa mogućnošću da napustimo dom i ponovno se osobno sretnemo želja za stvaranjem kazališta "u stvarnom životu" sve je snažnija i zamjenjuje digitalno kazalište. Realno je očekivati da će se potražnja za digitalnim kazalištem smanjiti u narednim mjesecima i godinama. Međutim, to ne znači da za digitalno kazalište neće biti prostora i da ono neće imati svoju primjenu u budućnosti. Svakako vjerujemo da ima, jer su prednosti digitalnog kazališta mnogobrojne i jedinstvene u odnosu na njegov format.

U pandemiji smo otkrili mnoge prednosti digitalnog kazališta. Najvažnije: digitalno kazalište omogućuje susret sudionika na različitim mjestima. Online sastanci i probe pružaju priliku za prisustvovanje osobe koje inače žive predaleko, nemaju prijevoz ili si ga ne mogu priuštiti. Nadalje, digitalni sastanci mogu omogućiti da se široka mreža međunarodnih stručnjaka ili sudionika susreće, razmjenjuje i vježba zajedno na internetu.

Ipak, ne smijemo zaboraviti da digitalno kazalište ne dolazi bez zahtjeva koji neke mogu unaprijed isključiti: da bi sudjelovao u online kazalištu, pojedinac zahtijeva uređaj s kamerom i internetskom vezom. Međutim, prepreke koje sprečavaju sudjelovanje u mrežnim prostorima znatno su manje nego na osobnim sastancima. Ako grupa, na primjer, radi u velikom gradu, ali ima pojedince u ruralnim područjima koji su zainteresirani za sudjelovanje u procesu, organiziranje online probe može omogućiti njihovu prisutnost i sudjelovanje.

Kroz pandemijski teatar potlačenih, praktičari su stvorili široku mrežu i učinili svoje zajednice i mreže većima nego ikada prije. Vjerujemo da će te zajednice i mreže ostati aktivne kroz održavanje kontakta digitalnim putem. Nesumnjivo je da će metode i formati razvijeni tijekom ovog vremena ostati u upotrebi kako bi ove veze ostale živahne i snažne.

Nadalje, tu je i primjena digitalne kazališne pedagogije, kroz videozapise – kao u slučaju POKAZ-a i njihovog rada s podučavanjem jezika – koji podučavaju ili olakšavaju gledateljima s videozapisima putem platformi kao što je Youtube. Vjerojatno će se baš u tome u godinama koje dolaze ogledati snažni biljeg online kazališne pedagogije .

Partneri na projektu KUD Transformator, KURINGA, POKAZ

Financira: Movit, ERASMUS+ , JSKD Slovenija

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

